ÅBO TEATER

1839—1889.

Ett bidrag

till

FINLANDS TEATERHISTORIA.

ÅBO,
Åbo Boktryckeri Aktiebolag, 1889.

Printed in Finland.

På uppdrag af direktionen för Åbo teaterhusaktiebolag har undertecknad sammanskrifvit denna framställning af teaterns i Åbo historia sedan år 1839, då det nuvarande teaterhuset invegs. Med den har förenats en förteckning öfver de dramatiska arbeten, hvilka i Åbo under de senaste femtio åren uppförts. Mina källor hafva utgjorts af handlingar, förvarade i Åbo teaters arkiv, af tidningar, programsamlingar, mundtliga meddelanden m. m. Då bristfälligheter, troligen äfven fel vidlåda min skildring, begagnar undertecknad tillfället att till alla vänner af teatern, hos hvilka vid genomögnandet af denna lilla skrift måhända minnen väckas till lif, eller hvilka ega material till ett vidlyftigare arbete öfver samma ämne, frambära en vördsam anhållan, att de ville meddela sig härom med mig, som är tacksam äfven för de minsta detaljer, hvilka sålunda kunna räddas undan glömskan.

Åbo, i januari 1889.

Gustaf Cygnæus.

En blick på dramats historia ådagalägger, att nya och epokgörande alster af denna konstart framträdt företrädesvis hos de folk, hvilka det förunnats att handlingskraftigt och medvetet ingripa i världshändelsernas gång. Det lilla man känner om den äldre dramatiska konsten i det undangömda Finland, visar oss, huru den — i smått efter våra små förhållanden — i sin utveckling följt de stora kulturländerna i spåren och från dem lånat sina vexlande former. Då Finlands dramatiska konst engång erhåller en historieskrifvare, skall denne i fråga om tiden intill slutet af förra århundradet hafva föga att förtälja från andra orter i landet än från Åbo. Det synes därför vara skäl att i denna skrift, hvilken tillkommit för att skildra Åbo teaters historie under de senaste femtio åren, såsom inledning lemna en kortfattad öfversikt af tidigare teaterförhållanden på orten, om ock dessa ej erbjuda något af säreget intresse.

Den katolska kyrkan hade under medeltiden infört bruket af ett slags dramatiska föreställningar,

vid hvilka presterskapet återgaf delar af den heliga historian. Vid juletid framstälde man krubban i Bethlehem. På trettondagen inföll „stjärnfesten“, då de tre konungarna från Österland uppträdde sökande efter Kristusbarnet. Vid påsk återgafs Kristus' lidandes historia o. s. v. Tidigast omtalas sådana föreställningar i Frankrike på elfte århundradet. Senare förekommo de öfverallt i den katolska världen. Det är mycket antagligt, att äfven i biskopsstaden Åbo i domkyrkan de firats med ganska stor ståt. Då de inbragte presterskapet, till hvilket de närvarande framburo „offer“, ej ringa inkomst, upprepades samma föreställning gång på gång. Så gåfvos troligen i Åbo trettondagsspelen ånyo vid Henriksmessan, den 19 januari, då mycket folk från kringliggande nejder strömmade till Åbo för att fira biskop Henriks minne. Då längre fram allmänheten förlorade intresset för kyrkospelen och offren, begynte de yngre presterne och kyrkotjänarne uppföra skådespelen i husen. Då katolicismen i norden störtades, upptogs bruket af enskilda personer, hvilka ville bereda sig en förtjänst. Slutligen bars „trettondagsstjärnan“ omkring af barn eller ynglingar ur de lägsta folkklasserna. De sånger, hvilka af dem utfördes, undergingo genom tillägg och missuppfattning af den äldre texten, betydande förändringar. I Åbo har plägseden att gå med trettondagsstjärnan bibehållit sig intill senaste tid såsom ett minne af vår älsta dramatik.

De dramatiska föreställningar, till hvilka katolicismen gett upphof, fortlefde efter reformationen i skolorna, hvilkas elever genom uppförande af skådespel, dels af religiöst, dels af världsligt innehåll, dels af klassiskt ursprung, dels värk af en nyare tid, dels på latin eller grekiska, dels på modersmålet, öfvades språkfärdighet och i vana att „uppträda“. Att äfven djäknarne i Åbo katedralskola redan på 1500 talet sysselsatte sig med sådana öfningar, bevisas af uppgiften, att de inför Hertig Johan och hans hof, under den tid han residerade på Åbo slott, „lechte fastelags spell“. Vid ett sådant tillfälle erhöllo djäknarne af hertigen i belöning 30 mark (ungefär lika med 45 mark i nuvarande myntsort). „Fastlagsspelen“ vid denna tid voro ständigt af en munter art och stodo i samband med de vid fastlagen nästan öfverallt sedvanliga upptågen.

Konung Johans kyrko-ordning af 1575 ger en officiel hänvisning på latinska skådespels uppförande i skolorna såsom ett hjälpmedel vid öfning i latintalande. I skolordningen af 1611 framhålles jämväl latinska skådespels nytta. Ännu 1649 års skolordning omnämner dem, men i skolordningen af 1693 förbigås de med tystnad. Då hade också skoldramat spelat ut sin roll.

Från och med 1640 blef Åbo nyinrättade akademi en härd för den dramatiska konsten i landet. Den 17 juni nämnde år uppfördes i sammanhang

med högtidligheterna vid akademiens invigning ett slags sedekomedi på svenska språket med ämne, gripet ur samtiden. Det skildrade studenternas lif och visade, huru somliga föräldrar äro mycket knappa med att bestå penningar åt sina söner, hvilka då vanligen blifva flitiga, under det andra gifva dem allt hvad de åstunda, hvarigenom sönerna blifva försumliga och ohörsamna samt gå förlorade. Stycket, som gafs i närvaro af en stor samling adliga personer, prester, lekmän och damer, emottogs med lifliga bifallsyttringar. Man har uttalat den förmodan, att akademins kansler, grefve Per Brahe, som själf var mycket intresserad af dramatiska öfningar, skulle hafva haft någon del i detta skådespels upptagande på programmet vid invigningshögtidligheterna. * Detta är väl endast en förmodan, men den vinner en ganska hög grund af visshet, då man ser, huruledes Brahe jämte grefvinna ständigt inbjöds att öfvervara de dramatiska föreställningar, hvilka under de följande åren ofta nog af studenter gåfvos dels vid akademiska högtidligheter, promotioner och rektorsombyten, dels vid andra tillfällen. Såsom något egendomligt förtjänar jämväl framhållas, att ett flertal af de uppförda styckena, hvilka vanligen författats för tillfället, omvexlande på latin, svenska,

* Ljunggren. Svenska dramat. pag. 515.

någongång på finska*, var af samma praktiskt-moraliska art, som det, hvilket gafs vid akademins invigning. Att det inte alltid gick så stillsamt till vid dessa dramatiska föreställningar, utvisar t. ex. akademiska konsistoriets protokoll för den 22 maj 1641, där det omtalas, huru en rådman och en skomakare i staden, hvilka fått sina fönster sönderslagna af tre studenter, anfört klagomål mot desse, hvilka varit „larvatores** i nästhåldne Comœdia“. Larvatores dömdes till skadeersättning samt böter, och konsistorium beslöt, att „när framdeles någon Comœdia ageras, skola larvatores varnas att ej göra någon en oförrätt, om de vilja undfly straff“. Att äfven stundom arten af de stycken, som gifvits, synts myndigheterna betänklig, framgår af en anteckning ur Åbo Domkapitels protokoll för den 6 mars 1645: „påminte H. h. Biskopen om sådana ovanliga Comedier skola afläggas. Ingen heller Comedia förrän

* I studenten Gyllenius' dagbok läses: den 10 juni 1650 agerade de finska studenterna rectori till ähra en Finsk Comoediam, som dominus Ericus Johannis Justander Aboensis haffver verterat aff Svenskan in på Finska, om then förlorade sonen. (Det svenska originalet af Samuel P. Brask, som i sitt stycke endast bearbetat en redan 1529 trykt latinsk komedi, uppfördes i Linköping vid persmessomarknaden den 29 juni 1645)

** Så kallades ett antal vid hvarje skådespel uppträdande personer, hvilka med improviserade kvickheter skulle roa publiken. Ett slags clowner således. Det synes, som om denna kvickhet ofta framkallats genom stimulerande medel.

den i Consistorio är beviljat". Således teatercensur. Att ett liknande öfvervakande af de studerandes dramatiska föreställningar äfven annanstädes egt rum, finner man däraf, att en student Erik Kolmodin, som 1652 jämte ett antal kamrater i Upsala hos akademins rektor anhöll om tillåtelse att roa sig med teatraliska öfningar, erhöll afslag. Några år senare uppförde samma Kolmodin i Åbo med myndigheternas tillåtelse en af honom själf skrifven „komedi" om „Jesu Christi födelse". Den större frisinthet, man således i Åbo synes hafva ådagalagt, kan dock måhända förklaras på ett annat sätt. I Upsala hade man redan vant sig vid en dramatik af nyare art och ansåg det troligen mindre lämpligt, att ett ämne, sådant som Kolmodin behandlat, skulle framdragas på skådebanan och kanske utsättas för åtlöje. I det naivt ortodoxa Åbo hade väl däremot icke ännu sådana betänkligheter vaknat. Att emellertid så sent som 1659 en „komedi" af denna art kunde uppföras, ådagalägger mer än allt annat, huru de katolska kyrkospelen för allmänheten engång utgjort ett medel både till uppbyggelse och förlustelse.

Ännu 1670 lät biskop Gezelius i Åbo trycka fyra latinska skoldramer af utländskt ursprung, men i slutet af århundradet dogo både universitetets och skolornas dramatiska föreställningar bort.* De nya

* Den sista hithörande notis från 1600 talet är den, då akademiska konsistoriet i Åbo anmodade prof. Rudén

arter af dramatik, hvilka i Sverge vunno insteg, förblefvo i Finland okända. Där saknades både ett hof och en storstads publik, som skulle möjliggjort deras uppförande.

Karl den tolftes tid var ej gynsam för sceniska lekar. Frihetstiden med sin praktiska prägel var ej heller deras vän. Ett bevis därpå är förordningen af den 23 januari 1759, hvilken förbjuder spektaklers uppförande i skolstäder under terminerna. Tillämpad med olika stränghet under olika tider och på olika orter, torde denna förordning ännu i denna stund ega gällande kraft. * Antagligt är dock, att dramatiska föreställningar förekommit inom Finland under frihetstiden, åtminstone i form af amatörsspektakel**.

---

att till firande af jubelfesten den 19 dec. 1693 „sammansätta en comoediam att ageras, allenast om medel till utförande vederbörligen anstallt göras kunde".

* Senast har den, oss veterligen, blifvit tillämpad i Borgå 1855.

I fråga om Åbo är den upphäfd genom en kejserlig resolution af den 26 februari 1833 med anledning af en skrift, ingifven af kommerserådet Christian Trapp, bruksägaren G. S. Pychlau m. fl. af Åbo stads älste och borgerskap, hvilka tillkännagåfvo sig sinnade att i Åbo uppbygga ett teaterhus af sten samt anhöllo, att skådespel måtte därstädes få alla tider af året uppföras utan afseende å äldre stadganden. Den af ekonomiedepartementets medlemmar undertecknade originala resolutionen finnes förvarad bland Åbo teaters handlingar.

** Enligt uppgift i Svenska akademins handlingar, ny följd, andra delen, pag. 140, fans i medlet af 1700 talet

Gustaf den tredjes och hans tids benägenhet för dramatiska lustbarheter väkte sådana äfven i Finland till lif. År 1783 omtalas en i landet kringresande teatertrupp, hvilken leddes af Karl Gottfried Seyerling från Sachsen, som i unga år inflyttat till Sverige. Efter att hafva samlat en liten förmögenhet och sedan han lemnat scenen, dog han år 1800 öfver 60 år gammal såsom gårdsegare i Örebro. Hans yngsta dotter Gustava Margaretha var född i Åbo 1786. Om hans repertoir känner man föga. En enstaka annons i ett nummer af Åbo tidningar för 1792 tillkännager, att spektakler då gåfvos två gånger i veckan, måndagar och torsdagar. Seyerlingska sällskapet uppträdde i en tobakslada utanför Nylandstull. Traditionen utvisar den nära „svinbron“ ännu kvarstående ladan såsom en del af Åbos första teaterhus. Efter Seyerling spelade i Åbo Gellerstedt, C. G. Bonuvier, Berggren, Fr. Widerberg, Lemcke, Hall, Sjövall, Westerlund, Mineur, Billing, Schultz, A. Weylandt m. fl. En redogörelse för dessas trupper

---

i Uleåborg ett sällskap, som förenat sig till vittra nöjen och äfven uppförde skådespel. Sällskapets medlemmar buro ett ordenstecken, föreställande fem sammanbundna liljor med omskrift:

I ljuft och ledt
Äro vi ett.

Då den femtonårige Frans Michael Franzén 1787 i sitt hem i Uleåborg anordnade små dramatiska föreställningar, tyder detta på, att scenens konst ej måtte hafva varit på orten främmande.

och repertoir skulle här intaga alltför mycket utrymme.

Då tobaksladan utanför tullen ej längre motsvarade Åbo publiks fordringar på teatersalong, uppläts i början af detta århundrade vid behof för ändamålet en större liderbyggnad vid norra ändan af dåvarande Slottsgatan d. v. s. i närheten af nuvarande träbron. Lidret var två våningar högt. Den öfre var inredd till teater med ingång från gårdssidan. Uppgångstrappan, placerad utanför huset, var ihopslagen af enkla, ohyflade bräder och icke öfverbygd. Sittplatserna voro ej numrerade. Klädloger funnos ej, utan de spelande klädde sig bak kulisserna. Nedre våningen begagnades till slaktarhus. Stundom skall vid teaterrepresentationerna samvärkan mellan djuren i den nedre och skådespelarne i den öfre våningen hafva framkallat högst tragikomiska effekter. Föreställningarna i denna teater plägade börjas kl. 5 e. m. Då Bonuvier, hvilken, såsom han själf i en annons af 1813 yttrar, „öfvertagit styrelsen af den i Finland varande kejserlige priviligierade teater", kom till Åbo, inreddes en liderbyggnad vid Nytorget, tidigare begagnad såsom stall för kosackernas och ryska infanteriets hästar, till teater. Senare låt Bonuvier på egen bekostnad vid Nytorget uppföra ett efter tidens fordringar snygt och väl inredt teaterhus af trä. Detta uppges hafva inrymt ända till 700 personer. Det

nedbrann 1827. En del teaterrepresentationer af andra sällskap försiggick i professor Gadolins gård vid Slottsgatan. Under åren närmast efter branden användes såsom teater brunssalongen i Kuppis, omvexlande med „societetssalongen", d. s. v. det af branden oskadade societetshusets stora sal (numera i förändradt skick: stadshusets festsal). År 1830 uppfördes på samma plats, där Bonuviers teater stått, ett provisionelt teaterhus af korsvirke och bräder, inrymmande 400 personer. Det kvarstod ännu länge sedan den nuvarande teatern uppförts, och refs först i början af 1860 talet. Dels utgjorde det ett slags uthus till den nya teaterbyggnaden, dels uppläts det för lindansare, akrobater, djurförevisare, mekaniska teatrar och dyl. Ett anslag, hvilket då huset var upptaget för sådana nöjen, ofta användes, var: „**här visas konster**". Inom en krets af Åbo „farbröder" hafva dessa „bevingade" ord till innevarande tid fortlefvat.

De teatertrupper, delvis af ganska framstående art, än svenska, än tyska, hvilka besökte Åbo under 1830 talet, torde ej hafva funnit sig fullt tillfreds med den temligen anspråkslösa träteatern. Den byggnadsifver, som utmärkte Åbo under denna tid, och som understöddes genom ganska rundligt tilltagna räntefria byggnadslån, hvilka tilldelades brandskadade gårdsegare, väkte tanken på uppförandet af en teater af större dimensioner och ändamålsenligare inrättad än den provisionela. På den nya

efter branden stadfästa stadsplanen fans också en tomt, N:o 4 i 10 kvarteret af 7 stadsdelen, reserverad för ett teaterhus. Den 12 maj 1832 anhöll handlanden Abraham Kingelin (sed. kommerseråd, död $18^{18}/_{1}49$) hos Åbo magistrat att erhålla dispositionsrätt till nämda tomt för att därå uppföra ett tidsenligt teaterhus, för hvilket ändamål han hade för afsikt att bilda ett aktiebolag. Magistraten i samråd med stadens älste beslöt upplåta tomten åt Kingelin mot en lösen af 1000 rubel bankoassignationer för de på tomten för tillfället befintliga, staden tillhöriga stenar och annan byggnadsmaterial, hvarjämte den önskan uttalades, att huset måtte af sten uppföras. För att möjliggöra planen insändes af ett antal tillärnade aktionärer i företaget till Hans Majestät den förut (se noten pag. 12) omtalade ansökan, att oberoende af äldre stadganden, i Åbo få uppföra skådespel äfven under pågående läseterminer, hvilken ansökan vann bifall. Hos stadens byggnadskomite gjordes anhållan om ett räntefritt byggnadslån, hvilket beviljades till ett belopp af 28,332 rubel 15 kop. bankoassignationer. Besvär häröfver anfördes hos guvernören i länet och sedan hos Hans Majestät af hofrättsrådet Sven Nils Heurlin, hofrättsassessorerne Carl Procope och Georg Adolf Thileman, bokhandlaren Christian Ludvig Hjelt m. fl. brandskadade gårdsegare i Åbo, hvilka ansågo att en teaterhusbyggnad

ej borde komma i åtnjutande af en sådan fördel, då instruktionen för byggnadskomiten förbjöd utgifvandet af räntefria lån för andra byggnader än sådana, hvilka skulle till boningsrum inredas. Besvären förkastades i båda instanserna, i det man förklarade, att ett teaterhus icke var ett "allmänt hus" och att det "icke kunde förmenas någon gårdsegare att använda sina byggnader till sådana behof och inrättningar, hvilka han kunde anse för sig förmånligast, endast de förordningar ej öfverträddes, som till bibehållande af allmän ordning och säkerhet blifvit meddelade".

Sedan allt detta blifvit klart, skreds till aktieteckning. Den inbjudning, dagtecknad den 3 mars 1836, som för ändamålet kringbars, är altför karaktäristisk för att kunna med tystnad förbigås. Inledningen är af följande lydelse:

"Bland de ädlare njutningar, hvars källor en stigande civilisation öppnat för den bildade Classen af denna Stads Invånare, hafva Scenens nöjen, som erbjuder den dubbla fördelen af förståndets bildning och sinnenas tjusning, samt insmyga i själen vishetens föreskrifter, genom nöjets organer, utgjort ett föremål för den allmänna saknaden. Räknande sitt ursprung från Hellas och dess skönaste tider, hafva dessa olympiska lekar, långt ifrån att kväfva eller förlama känslan för det sköna och det rätta, oftast lyftat den till mensklighetens största höjder,

och i öfrigt visat sig vara de mest mäktiga medel att framalstra höga och ädla Ideer. Ej mindre i grund häraf än af den Personliga hyllning de i sednare tider njutit i ortens mest lysande kretsar, förete sig anledningar att hoppas, det de ej heller framdeles komma att härstädes sakna ett lifvande hägn, ehuru deras intresse stått i skuggan af andra vigtigare angelägenheter, som förut uppfordrat den allmänna uppmärksamheten".

"Ett hufvudsakligt hinder för den Theatraliska konstens lyftning härstädes, har ibland annat framstått uti bristen af en sådan Byggnad, som caracteriserade föremålets värdighet, eller kunde inbjuda Talanger af erkändt värde att deri uppträda, och hvari åskådaren kunnat njuta, i hela sin vidd, och utan blandning af förvirring eller oro, det nöje, man derstädes sökt. Hvad vi hitintills haft i denna väg att framvisa, har utgjort en Parodie af dylika inrättningar, och föremål för Främmandes skämt och medömkan. Deremot uppfylla de gamles Theatrar fullkomligt nyssberörda vilkor. Proscenium frambragte, genom sin ofanteliga bredd, medlen att gifva åt dekorationerna all möjlig illusion, och breda trappor anbragte under bänkarne, med hvilka de communicerade medelst så kallade Vomitoirer, gåfvo åt Trettiotusende åskådare lättheten att gå ut alla, nästan sagt: i ett ögonblick, och Byggnadernas con-

struction (af sten eller marmor) aflägsnade all inqvietude i fråga om eldsvåda".

Vidare omnämnes, att en "dessein" till teaterhus i Åbo blifvit uppgjord, och att kostnadsförslaget belöpte sig till 71,036 rubel bankoassignationer, hvarjämte en kalkyl öfver företagets rentabilitet meddelades. För att möjliggöra företaget föreslogs en teckning af 400 aktier à 100 rubel banko.

Det torde knappast vara tvifvel underkastadt, att inbjudningen till aktieteckning (åtminstone förra delen däraf) nedskrifvits af en man, som under denna tid, varmare än någon i Åbo arbetade för konstens och literaturens intressen, brukspatronen, fil. doktor Nils Henrik Pinello (född $18^{17}/_{8}02$, död $18^{2}/_{9}1879$). Med skild förkärlek omfattade han den sceniska konsten och hade tagit en framstående del i den serie af sällskapsspektakel (de första offentliga af detta slag i Åbo), hvilka från våren 1827 under ledning af kammarherren grefve Piper och sedan under flere följande år af medlemmar ur stadens förnämare familjer gåfvos i societetshussalongen, och vid hvilka dramatiska arbeten på svenska, tyska och fransyska språken uppfördes.

Aktieteckningen fortskred med den framgång, att vid den konstituerande bolagsstämma, som hölls i societetshuset den 13 maj 1836, 357 aktier befunnos tecknade af 67 skilda personer. Det högsta

aktietal någon tecknat, var 10. Ordförande vid stämman var landshöfdingen Lars Gabr. von Haartman (sed. friherre, finanschef, död 18¹⁶/₁₂59 på Lemsjöholm). Protokollet fördes af dr Pinello. De närvarande representerade 117 aktier. Stämman beslöt att inlösa den kommerserådet Kingelin tillhöriga tomten N:o 4 i 10 qvarteret af 7 stadsdelen jämte det där uppförda provisionela teaterhuset för 6500 rubel bankoassignationer. * Genom köpet öfverlätos jämväl till bolaget alla de rättigheter, kommerserådet Kingelin utvärkat sig, däribland det räntefria byggnadslånet. Åt den blifvande direktionen uppdrogs att, såsnart tomten kommit i bolagets ego, omhändertaga den och uppföra den föreslagna byggnaden "med den minsta kostnad och på det mäst varaktiga sätt". Vidare yttras i protokollet, "bolaget, ehuru till alla delar belåtet med den ritning, stadsarkitekten, löjtnanten Gylich uppgjort till ofta berörda byggnad, önskar dock att den blifvande direktionen kommunicerar sig i detta afseende med intendenten och riddaren Engel". Till ordförande inom direktionen utsågs vid denna stämma lagmannen, landssekreteraren Carl Edvard Heurlin (adlad af Heurlin, död såsom senator 18¹⁵/₁₂44) till ledamöter: kommerserådet Kingelin,

* Köpesumman nedsattes vid en följande stämma den 17 maj till 6000 rubel.

dr Pinello, handl. C. Åkerman (död 18$^{11}/_{7}$50) och löjtnanten Pehr Joh. Gylich (död 18$^{13}/_{10}$75), samt till suppleanter vågmästaren Joh. Christ. Trapp (död 18$^{21}/_{8}$54) och öfverstelöjtnanten Tamelander.

Inom direktionen upptog man till diskussion frågan om lämpligaste platsen för det blifvande huset, hvarvid ordföranden yrkade, att det borde för att göra bättre intryck uppföras midt på den långs Nytorget (eller Rådhustorget, som det då vanligen kallades) löpande tomtlinien, hvaremot pluraliten vidhöll, att det borde uppföras såsom ett hörnhus invid Eriksgatan. Man framhöll bland annat, att om ordförandens förslag antoges, det provisionela teaterhuset borde genast rifvas, hvarjämte i framtiden ej rum skulle finnas för en annan byggnad med facad mot torget, ifall man ville uppföra en sådan. Det förut beviljade räntefria byggnadslånet lyftes, och då bolaget ej genast hade behof af dessa pengar, utlånades de mot ränta, hvarigenom bolaget skördade en extra inkomst (redan i prospekten beräknad). En af låntagarne var — domkyrkan. Intendenten C. L. Engel, hvilken enligt bolagsstämmans beslut blifvit frågad till råds angående de uppgjorda ritningarna, framstälde mot dem diverse anmärkningar, hvarjämte han lemnade fullständiga facadritningar till huset. Härför honorerades han med 300 rub. banko. Arbetet vidtog i

december 1836 med pålning under det blifvande huset och fortgick under inseende af direktionen och främst af löjtnant Gylich. Bolagets förste kassör var handl. C. Åkerman. Kontrakt om byggnadens uppmurande afslöts med timmermannen Johan Åhlman, hvilken förband sig att inom utgången af augusti 1837 bringa byggnaden under tak, att inreda den med trappor, mellantak, eldstäder m. m. till den 15 augusti 1838 samt att inom utgången af juli månad 1839 hafva den utvärtes brukbeslagen och målad. * Redan under 1836 uppsnyggades och reparerades det provisionela teaterhuset, som var flitigt anlitadt. Man vidtog äfven inom det åtgärder mot olyckor vid eldfara. Ett antal dekorationer nymålades eller restaurerades af „akteuren“ Kihlstrand. Hyran för träteatern bestämdes till 10 riksdaler 32 skilling för kväll. Ett bland teaterns räkenskaper förvaradt kvitto, utfärdadt af Per Ithimæus den 19 december 1838 utvisar, att „upplösta sällskapsteatern“ till teaterhusbolaget försålt ett antal det tillhöriga dekorationer. Under sommaren 1838 besökte den utmärkte svenska dekorationsmålaren prof. P. E. Limnell Åbo, då direktionen med honom uppgjorde aftal

* Åhlman afled 54 år gammal den 8 januari 1839, således några dagar före teaterhusets invigning.

om utförandet för teatern af en ridå, * en pelarsal med två fonder, en skogsdekoration, en stadsdekoration och ett bättre rum i modern stil till ett pris af 1220 riksdaler banko. Emellertid hade byggnaden så fortskridit, att direktionen kunde uthyra en del af restaurationsrummen från den 1 november 1838 åt källarmästaren A. F. Beckmarck och i början af 1839 begynte tänka på att inviga teatern. Inalles funnos på nedre botten sex rum, tambur och kök, och i öfre våningen åtta rum, tambur och kök. Teatersalongen i sitt första skick uppgafs inrymma 550 personer.

Vid direktionens sammanträde den 9 januari 1839 utsattes invigningshögtidligheten till den 21 i samma månad. Priset för biljetterna vid invigningen bestämdes till 3 rub. banko för samtliga första radens platser, för andra radens „stora" loge och för länstolar samt till 2 rub. för alla andra platser. Priset för teatern fastställdes vid samma tillfälle till 40 rub. banko för kväll. **

* Åbo teaters första ridå var ljusblå, öfverströdd med guldliljor. På midten bar den en lyra och deröfver i kors en jocusstaf och en klarinett, sinnebilder af skämtet och harmonin.

** Af räkenskaperna för 1839 framgår emedlertid, att hyran under detta år räknats till 50 rubel för gång.

Programmet för invigningsspektaklet har följande lydelse:

Repertoire.

Måndagen den 21 Januari 1839:

Gubben i Bergsbygden,

Komedi i två akter af Moor.

Musiken af Dalayrac.

Personerne:

Evar, Gammal förmögen man, som dragit sig ur verlden och bor i en bergsbygd, hvars innevånare han gör mycket godt.
Charles, Husar.
Clara, Evars gudotter, tjänar honom.
Zozo, Evars dräng.
Lovise, En ung flicka.
Grimm, Chef för ett röfvarband.
Bras de Fer, Catrou, La Flèche, Raton, Jeannot, } *Stråtröfvare.*
Unga flickor och gossar.
Stråtröfvare.

Scenen är i Frankrike.

Priserna:

Första radens Loger och Parquet . . .	3	*Rubel*	*B. A*
Alla öfriga platser	2	—	—

Spektaklet börjas klockan 6 e. m.

Anordnandet af invigningsfesten öfvertogs a[illegible] af herrar och damer sammansatt sångförening, som 1837 hade bildats under anförande af direktör C. Th. Möller, hvilken då öfverflyttat till Åbo från Sverige. Det trykta programmet är ej fullständigt. Festen inleddes med afsjungandet af ryska folksången, hvilken med för tillfället öfversatta svenska ord utfördes af sångföreningens samtliga medlemmar, omkring 40, uppstälda på scenen i en halfcirkel. Åbo Tidningar berätta, att hvarjehanda hinder hade tillintetgjort „direktionens och sångsällskapets önskan att inviga denna vårt lands förnämsta skådebana med en prolog". Orkestern för tillfället var inöfvad och anfördes af dir. Chr. Downer. Stommen däri utgjordes af en violinkvartett, bildad af Downer, förste violin, ombudsmannen E. A. Jammerman, andre violin, handl. C. O. Dahl, altfiol och handl. Joel Falcken, violoncell. Den var förstärkt med ett antal amatörer samt några medlemmar af den af dir. Möller dirigerade musikkåren vid ett i Åbo förlagdt ryskt regemente, det Petroffska.

Hufvudnumret på aftonens program var komedien „Gubben i Bergsbyggden", tidigare gifven vid amatörsspektakel i Åbo och där populär blefven. *

* Såsom något karaktäristiskt för den tidens postporton förtjänar omnämnas, att den från Stockholm rekvirerade, på regalpapper utskrifna musiken till stycket, hvilken vintertid med posten befordrades öfver till Åbo, kom att kosta i porto 95 rub. banko.

Prol utfördes af handl. John Hülphers († 1871), Jarles af dir. Möller, Claras af doktorinnan Pinello född Schmidt, död 1886), Zozo af doktor Pinello, Grimm af fabrikör Kr. Richter (död 1854) Bras de Fer af bokhandlaren Alex. Frans Pippingsköld (död 1868), Catrou af landskanslisten Oskar Lundeqvist, de öfrige röfvarene af landskanslisten Sjöberg samt kontoristerne G. Helander och Basilier. Kören utgjordes af medlemmar af sångföreningen. Sufflör var hofrättskanslisten Joh. Wilh. af Heurlin (död såsom hofrättsråd 1858)*. Ett avertissement, som blifvit skildt spridt i staden, är af följande lydelse:

Till Slut gifves i dag, en Mimisk,

Plastisk föreställning uti 7 afdelningar.

Åbo den 21 Januari 1839.

Dessa taflor (tableaux vivants) återgåfvo „ett romantiskt äfventyr i Spanien med enlevement, en tillämnad tvungen vigsel i ett kapell, den bortröfvade flickans befrielse och våldsverkarens död" såsom Åbo Underrättelser referera dem. **

* Af de vid festen medvärkande finnas, såvidt vi känna, kvar i lifvet endast direktör Möller, hvilken lemnat de flesta här anförda uppgifter, och enkefru Louise Richter, född Österblad, som uppträdde i kören.

** „I anteckningar rörande teatern i Finland", Helsingfors 1864, uppgifves, att vid invigningsspektaklet fröken Betty Boije skulle hafva utfört en aria ur Rossinis Tancred i kostym. Detta måtte dock bero på förväxling med hennes uppträdande vid något senare tillfälle. Fröken B., född 1822, egde en härlig altstämma och deltog under

Intresset inom staden för den nya teatern var mycket stort. Föreställningen gafs för fullt hus. Behållningen utgjorde, sedan 100 rub. banko enligt de uppträdandes önskan utbetalts till två behöfvande enkor, 1177 rub., hvilken summa tillföll teaterkassan. Efter spektaklet voro samtliga de medvärkande af teaterhusdirektionen inbjudna på supé i de rum, hvilka voro bestämda för teatervaktmästaren.

Den 25 januari gafs i teatern konsert af klarinettisten A. Stenvik, ett Åbobarn.

Den nyinvigda teatern upptogs snart af en teatertrupp, ledd af Olof Ulrik Torsslow. Dennes verksamhet såsom teaterdirektör och skådespelare tillhör väl hufvudsakligen den svenska hufvudstaden, men därifrån gjorde han under slutet af 1830 och början af 1840 talet med ett framstående sällskap utflykter till den svenska landsorten och till Finland. Hans första sejour i Åbo omfattar 28 representationer mellan den 22 februari och 12 maj 1839. Då den i många afseenden är anmärkningsvärd i Åbo teaters historia, måste den här något omständligare behandlas. Representationerna gåfvos i regeln måndag, onsdag och fredag samt började „precis“ kl. ½ 7 e. m. Endast ett par föreställ-

flere år lifligt i de musikaliska intressena i Åbo. Hon debuterade med stort bifall den 27 november 1850 på kungl. operan i Stockholm såsom Nancy i Flotows „Martha“. Gift 1853 med sin lärare I. Dannström, lemnade hon scenen och dog i en svår bröstsjukdom den 14 november 1854.

ningar, den 28 april och 12 maj, gåfvos på söndagar. Vid påsk gjordes ett längre uppehåll. Sista representationen före påsk gafs en vecka före långfredagen, den därpå följande: onsdag efter påsk. Biljettprisen voro enligt affischerna följande: stora logen å första raden 1 riksdaler 36 skilling,* parkett, första radens fondloger och avantscener samt andra radens stora loge 1 rdr. 24 sk.; öfre amfiteatern 1 rdr. 16 sk.; första radens sido-loger, andra radens fond-loger och oxögon 1 rdr. 12 sk., nedre numrerade amfiteatern 1 rdr.; stående amfiteatern 40 sk.; andra radens sidologer 36 sk. Repertoiren utgjordes förnämligast af stycken, hvilka Torsslow omedelbart förut spelat i Stockholm i Djurgårdsteatern. De flesta voro skådespel eller lustspel, öfversatta från franskan t. ex. *Strozzi och Martino*, komédi i 5 akter af Scribe, *Debutanten och hennes far*, *Salamandern* (en öfversättning af det franska stycke, som senare, bearbetadt af Fr. Hedberg, gifvits under namn „Fregattkaptenen"), *Fostersonen*, dram. i 7 tablåer, *Lord Duvenant*, dram i 4 akter, *Resan på repartition*, komedi i 5 akter, *Pariserpojken*, *Jovial stadstjänare och poet*, *Mathilda eller Svartsjukan*, komedi i 3 akter, *Michel Perrin*, *Drottning Chri-*

* „Stora" logen var belägen midt i fonden. Priset för platser i den hade af teaterdirektionen vid sammanträde den 9 jan. 1839 föreslagits till 2 rdr. Öfriga af Torsslow uppgifna pris öfverensstämma med direktionens förslag.

stina vid sexton år, komedi i 2 akter, *Lorgnetten* af Scribe, m. fl. Vidare gåfvos *Macbeth*, Kotzebues stora dram *Johanna af Montfaucon*, Torsslows bearbetning af samme författares historiska dram *Gustaf Eriksson Wasa*, *Amerikanaren i Europa*, komedi i 5 akter af Frederici (italienare) *Damer och husarer* (originalet polskt), m. m. Den nordiska dramatiken representerades af en enakts komedi af fru Gyllembourg: *Språkmästaren*, öfversatt från danskan, samt af friherre G. F. Åkerhjelms historiska tragedi *Engelbrecht*, det enda svenska original, som gafs. Äfven några smärre sångstycken uppfördes såsom *Björn och Paschan*, *Rotaplan* samt *Den nya garnisonen*. Repertoiren upptog tillsammans 38 större eller mindre stycken.

Hr Torsslows personal var ganska framstående. Själf vid dennna tid i sin bästa ålder (han var född 1801), utförde han de förnämsta karaktärsroler. Under denna sejour spelade han t. ex. Strozzi, Michel Perrin (i hvilken rol han 1863 i Stjernströmska teatern i Stockholm tog afsked af publiken), Jovial, Gaspard (i Debutanten och hennes far), Macbeth, Engelbrekt, Gustaf Eriksson, Tobakshandlaren (i Salamandern) Oxenstjerna (i drottning Christina), Liborius (i Resan på repartition), Guntram (i Johanna af Montfaucon) general Morin (i Pariserpojken), Briquet (i Nya garnisonen) m. fl. roler. Torsslow uppträdde nästan i hvarje stycke. Starkast i det högre skådespelet, där han utmärkte sig genom

djup och träffande karaktäristik samt glödande patos, framstod han äfven i andra uppgifter genom ett fint nyanceradt spel och en synnerligen anslående yttre företelse. Såsom scenisk instruktör skall hans förmåga hafva varit ovanligt stor. Torsslow dog den 1 september 1881.

Fru Sara Torsslow, född Strömstedt, var sex år äldre än sin make. Hennes konstnärskap utvecklade sig isynnerhet på det tragiska området, ehuru hon vid sällskapet uppbar roler af ganska vexlande art. Lyckligast var hon i återgifvandet af starka sinnesrörelser eller lugn inponerande värdighet. Lady Macbeth var en af hennes förnämsta uppgifter. Äfven hon uppträdde i nästan hvarje stycke, än såsom trumslagaren Rataplan, än såsom Cecilia af Eka, Gustaf Wasas moder, än som Julie (i Nya garnisonen), än som tobakshandlarens gemål (i Salamandern) eller Johanna af Montfaucon. Fru Torsslow afled i Stockholm den 18 juni 1859.

Fredrik Deland var vid denna tid 27 år och hade nyss grundlagt sitt rykte såsom konstnär genom sitt utförande af bodbetjenten Lorenzos roll i „Strozzi och Martino". Utom den spelade han 1839 i Åbo en mängd andra roler, gamla och unga t. ex. bataljonspredikanten i „Damer och husarer". Joseph i „Pariserpojken", Tirebouchon i "Rataplan". Sven Elfsson i „Engelbrecht", Henrik i „Nya garnisonen" författaren Castor i „Debutanten", vapendra-

garn Wolff i „Joh. af Montfaucon“, och betjänten Henrik i „Resan på repartition“ o. s. v. Fredric Deland lefver, såsom kändt, ännu, kry och rask.

Fru Deland, hans första hustru, uppträdde jämväl i en mängd roler, vanligen yngre. Hon lät äfven höra sig i sångpjeser.

I unga roler utmärkte sig jämväl mamsell Hedvig Söderman t. ex. såsom Anaïs (i Debutanten). Hon blef samma år (6 aug.) gift med en kamrat vid sällskapet Wilh. Teodor Gille, helt ung vid denna tid (född 1816). Gille hade senare eget sällskap. Fru Gille dog samma år som fru Torsslow i Stockholm.

Truppens yngsta kvinliga medlem var Clary Georgina Widerberg, dotter till den kända sångerskan Henriette Widerberg. Född 1821, inträdde mamsell Widerberg vid 17 års ålder vid teatern och gjorde sig först bemärkt såsom „Drottning Christina vid sexton års ålder“, hvilken rol hon äfven i Åbo spelade. Kort derpå gift med teateragenten Wilson, blef hon under detta namn en af de mest uppburna skådespelerskor i landsorten. Crusenstolpe yttrar om henne: „Hon var en af Sveriges intellektuelt mest bildade skådespelerskor. Klöfverbladet talang, intelligens och behag uppblomstrade hos henne till ett harmoniskt helt“. Redan 1846 drog hon sig undan från scenen och dog 1858 i Stockholm, 37 år gammal.

Unga till åren voro jämväl Robert Gustaf Broman (född 1815) och hans hustru sedan 1837 Augusta Wilhelmina Haglund. Båda utförde en mängd roler. Hr B. försökte sig 1851 såsom ölbryggare i Tavastehus. En tid stod han jämte W. Waselius i spetsen för södra teatern i Stockholm. År 1857 öfvergick han till kungliga teatern, där han kvarstod till sin död 1874. Samma år afled hans hustru. „Broman var framför allt natursann“, säger en hans minnestecknare, „han var realist i ordets bästa bemärkelse, och det låg på botten af hans skaplynne ett drag af djup och lifskraftig humor, som adlade hans ofta kanske nog realistiska skapelser och gaf dem på detta sätt konstvärkets prägel. Han hade både förstånd och hjerta, och båda pulserade varmt i allt hvad han framstälde på scenen.“ Lika unga voro Olof Niklas Tillgren och hans hustru Anna Sofia Björkman, hvilka likaledes senare under ett flertal år uppträdt vid skilda scener i ganska olikartade uppgifter.

Af fruntimmerspersonalen återstår att nämna mamsell Dytz, som uppträdde i mindre roler. Senare anstäld såsom garderobière vid Stjernströms teater, har hon genom sin originalitet gifvit upphof till allehanda sägner, hvilka fortlefva inom den svenska hufvudstadens skådespelarekretser.

Af sällskapets manliga medlemmar bör vidare ihågkommas Carl Fredrik Lagerquist, hvilken ehuru

vid denna tid endast 20 år gammal, redan gifvit prof på en god förmåga. Lagerquist har gjort sig känd framförallt för sin ovanliga förmåga att maskera sig och att i hela sitt uppträdande inlägga något för rolen karaktäristiskt. Efter att hafva uppträdt vid flere olika sällskap öfvergick han 1866 till kungl. dramatiska scenen, där han intagit en framstående plats.

Utom dessa hörde till sällskapet några mycket använda skådespelare hrr Olthoff, Lars Joh. Holmberg, Malmström, som skall hafva varit en duglig komiker, Kihlén samt hrr Gräntz, Albion och möjligen någon till.

Omdömen öfver de gifna styckena eller någon detaljkritik af spelet förekomma ej i de samtida tidningarna. För att lemna prof på tidningsspråket ifrån 1839 göra vi följande utdrag ur yttranden om det Torsslowska sällskapet. „Åbo Underrättelser“ för den 6 mars säger: „flit och grundliga studier af hvarje roles rätta betydelse, tyckes vara den, inom Sällskapet rådande anda. Språket är väl vårdadt, utan provincialismer och uttalet felfritt, äfven af utländska ord; manér och dialog vittna om hvad man kallar god ton. Costumerna äro väl hållna, alltid smakfulla, ofta präktiga. Referenten tilltror sig således, utan fruktan för reclamationer, kunna förklara att publiken är tacksam och belåten.“ I „Åbo Tidningar“, hvilka sedan 1836 redigerats af

dr Pinello, läses, då sällskapet slutat sina föreställningar den 12 maj, följande: „Det enhälliga bifall, Herr T:s och dess Frus sällsynta talanger samt den öfriga skickliga och aktningsvärda teaterpersonalen härstädes emottagit, de talrika åskådare, som med något enda undantag hvarje gång uppfylt salongen och isynnerhet de sista ord Fru och Hr Torsslow i Nya garnisonen från scenen inproviserade:

„Slut är kapitulationen
Och vår afskedstimme slår;
Ny och gammal, garnisonen
Till sitt hemland återgår.“

„Men om icke garnisonen
Har misshagat der den står
Kanske kapitulationen
Göres om ett annat år.“

låta oss hoppas äfven ett besök i framtiden, som när det ock må inträffa, alltid, vi äro öfvertygade derom, skall med nöje och oföränderlig välvilja af publiken emottagas“.

Om vi tillägga, att vid gifvandet af „Strozzi och Martino“ affischen yttrar: „Herr Lagerquist, som är besvärad af en stark ledvridning, vågar anhålla om ursäkt att han på scenen uppträdde med armen i band,“ samt att under sejouren recetter gåfvos för hrr Broman, Olthoff, Holmberg, Malmström, Kihlén, samt för mamsell Söderman, torde vi kunna

anse att tillräckligt blifvit ordadt om sällskapets personal. *

Torsslow, hvars intressanta repertoir och goda trupp skaffade honom fylda hus, synes också i allmänhet hafva varit tillfreds med Åbo teater, ehuru han å andra sidan ej drog sig för att framhålla dess bristfälligheter, af hvilka en del redan under hans vistelse på orten afhjälptes. Så anskaffades nya dekorationer, af hvilka några målades af en bland Torsslows sujetter hr Holmberg.

Då Torsslow lemnade Åbo, ristade han den 16 maj 1839 i hög skrift i ett slags minnesbok, som blifvit för teatern anskaffad, följande patetiska, för mannen betecknande ord:

Templet finnes; nu — Prester och allvarlig dyrkan!

Dessa ord äro antagligen de första, som i minnesboken blifvit nedskrifna. De föregås visserligen af ett längre poem, undertecknadt af Nils Henr. Pinello, men detta måtte vara af något se-

* I en annons tillkännages, att vid denna tid affischerna tryktes i en upplaga af 500 exemplar, af hvilka 400 utdelades i staden. Den fullständigaste samling af affischer, som finnes från åren 1839—1848, har gjorts af den förste restauratören i teaterhuset, källarmästaren Beckmark, och har vid detta arbete lemnat många upplysningar, så mycket mer som den äfven innehåller ett antal skriftliga anteckningar.

nare datum. Den i fosforistisk stil hållna dikten lyktas sålunda:

— — för det sköna är ett hem beredt
Och Auras sångmör ha' en fristad funnit
Der de må andas ljuft och fritt och lätt,
För scenens konst de ha ett tempel vunnit.
I salen sväfvar hoppet sakta in
Med ljusa kläder, rodnad på sin kind — —
När massorna ha ordnat sina delar
Och evig skönhet allt till enhet helar —
Först då kan poesiens unga knopp
Sin rika blomsterkrona veckla opp
Och som en Lotus vagga sig på vågor
Af varmt och ädelt folklifs gyllne lågor. *

Vid bolagsstämma den 16 maj 1839 framhöllo revisorna af 1838 års räkenskaper hrr Per Ithimæus och G. W. Säve med anledning af dels publikens dels Torsslows anmärkningar önskvärdheten af flere förändringar inom teaterhuset, hvilka öfverlemnades till direktionens handläggning. I deras revisionsberättelse beräknades beloppet af teaterhusbolagets omkostnader intill den 31 december 1838 till 69,130 rub. 39 kop. banko. Vid stämman beslöts, att för uppdrifvande af aktierna, hvilka genom underlåten inbetalning nedgått från 357 till 339, till det från början afsedda antalet 400, nya anteckningslistor skulle utsändas. På dessa teck-

* Dikten i sin helhet ingår i kapten Puffs kalender af 1869. Att den ej nedskrifvits i boken 1839, framgår däraf, att Pinello under sin namnteckning kallar sig „ordförande i teaterhusdirektionen sedan 1838“, ett misstag, som han ej gärna kunnat begå i början af 1839, då han först från den 1 september nämnda år erhöll denna plats.

nades 68 aktier af 26 personer, hvarför antalet nu blef 407. *

Då lagman C. E. Heurlin den 19 juni 1839 befordrades till förste hofrättsråd i Wiborgs nyinrättade hofrätt, blef det nödigt att välja en ny ordförande i teaterhusdirektionen. Valet skedde den 30 augusti, och utsågs då till ordförande dr Pinello, hvarjämte till hans efterträdare såsom ledamot i direktionen kallades ombudsmannen E. A. Jammerman (död 18$^{20}/_{2}$67). Till lagman Heurlin, som med ett sällsport intresse öfvervakat bolagets fördelar sedan dess bildande, samt kostnadsfritt ombesörjt kamrerare- och sekreterare-göromålen, frambars bolagets tacksamhet genom en adress. **

Vid direktionssammanträde under hösten beslöts, att löjtnant Gylich för det arbete, han nedlagt vid teaterns uppförande, skulle honoreras med 1000 rub. banko, samt att teatersalongen för konserter skulle upplåtas mot en hyra af 25 rub. banko för kväll. Konserter gåfvos i teatern den 10 oktober af mademoiselle Henriette Möller, den 19 och 21 oktober af kammarmusikern Kellerman och

* Vid bolagsstämman den 10 sept. 1849, då aktierna nedgått till 401, beslöts att vid tillfälle en skulle inköpas och dödas, så antalet blefve jämt.

** Med största omsorg och utförlighet förda protokoll från tiden för teaterhusets uppförande, då sammanträden af direktionen i regeln höllos flere gånger i månaden, bevaras i teaterns arkiv och vitna om ordförandens ordningskärlek och samvetsgranhet.

den 10 december af fröknarna Gustava och Betty Boije. *

Under oktober och november 1839 besökte G. W. Westerlunds sällskap Åbo. Det var på orten väl bekant och hade under tidigare anspråkslösare förhållanden där haft stor framgång. Nu tyckes det efter det Torsslowska sällskapets uppträdande ej rätt slå an. Ej flere än nio föreställningar gåfvos, vid hvilka tillsamman 16 stycken uppfördes bl. a. *Pariserpojken*, *En duell i kardinal*, *Richelieus tid*, Hugos *Angelo Malèpieri*, Kotzebues *Korsfararne*, *Sedan solen gått ned*, *Kronofogdarne*, *Grafbruden*, *Smyghandlarne*, m. fl. En redogörelse för detta sällskaps sammansättning hör till en äldre period af Åbo teaterhistoria, då dess glansperiod inföll. Här må blott nämnas, att sällskapets förnämsta skådespelerska fru Maria Westerlund, född Sylvan, var ett Åbobarn (född 1800). Efter att hafva tagit engagement hos Bonuvier och sedan hos Berggren, gifte hon sig med skådespelaren E. Lemke, (urbilden till Ölander i Blanches „Ett resande teatersällskap"). Skild från denne, blef hon omgift med Westerlund. En ovanlig fägring, för denna tid enkel och sann deklamation samt varmt och intelligent spel sägas hafva utmärkt henne. Westerlund slog sig senare ned i Uleåborg,

* Slutnumret vid den sistnämnda konserten var Cavatina ur „Tancred". Samma nummer återkommer vid flere följande konserter, gifna af fröken Betty Boije, ända till 1847.

där han dog 1880 såsom rådman. Hans hustru afled redan 1865.

Till truppen hörde för öfrigt 1839 hrr Sundström, Mineur, Billing, Kjellman, L. J. Holmberg I. P. Roos *, Lemke **, Nordberg, Otto Ludvig De-

* Senare själf teaterdirektör. Första kapitlet af dir. Roos' „Gömdt är inte glömdt" utgör en liflig framställning af det Westerlundska teatersällskapet, vid hvilket Roos 1839 blifvit engagerad, och med hvilket han före ankomsten till Åbo uppträdt i Raumo och Björneborg. Huru svårt sällskapet hade att slå sig ut i Åbo, framgår af hans skildring. Teaterdirektionen fordrade hyra för teatern på förhand, eller borgen för dess ordentliga betalande, i följd hvaraf sällskapet låg overksamt i tre veckor. Den ofvan nämnde Holmberg, till yrket egentligen målare, som på våren besökt Åbo med Torsslow, men senare skilt sig från hans trupp, erbjöd sig att såsom bekant på platsen skaffa sällskapet fullt abonnement för fyra hus, med vilkor att själf få hela inkomsten af det fjärde (Kotzebues „Korsfararne" den 8 nov.) Senare anordnade konditorn Stålsköld, som tjugu år tidigare tillhört Bonuviers trupp, men slagit sig ned i Åbo redan före dess brand, och som allt ännu, ehuru slagrörd och stendöf, var teatern varmt tillgifven, till förmon för Westerlunds sujetter en föreställning, vid hvilken uppfördes Stålskölds lifpjes: „Den gamla fröken" eller „Misstaget" (se närmare härom Roos' nyss anf. arbete och Pinello: „Små berättelser" I p. 55). Stålsköld, som spelade en egendomlig roll i Åbos äldre teaterhistoria, lefde in på 1840 talet.

** Fru Westerlunds förste man, som af sin efterträdare betingat sig lefnadsunderhåll. Om honom berättas från denna sejour följande anekdot. I „Grafbruden" spelade han borgmästaren Sternberg. Dagen efter representationen kunde garderobieren omöjligt få tag i borgmästarens svarta sammetsdräkt. Senare befanns det, att Lemke ännu bar kostymen på sig under sin vanliga dräkt, som bestod af en mycket stor öfverrock och ett par vida byxor. Vest kom ej i fråga. Till direktören, som grälade på honom för hans sätt att behandla teaterns kostymer,

land, m. fl. fruar Holmberg och Svedberg, demoisellers Lundquist (recett 18 oktober „Grufbruden“), Grundelius, Joh. Carolina Malmgren, kort härpå fru Roos m. fl.

Biljettprisen voro lägre än de af Torsslow uppburna: för första radens fond och parquette 1 rdr. 12 sk. första radens sida och öfre amfiteater 1 rdr, nedre amfiteater och andra radens fond 42 sk. andra radens sida 24 sk. Spektakelannonser ingingo icke ordentligt i tidningarna. De flesta återfinnas i Åbo Underrättelser, endast några få i Åbo Tidningar, hvilket blad då representerade den „fina publiken“, hvilken ej synes hafva tagit mycken notis om de Westerlundska representationerna. Intetdera bladet yttrar sig om dessa. Det följande spektaklet annonserades vid denna tid vanligen från scenen. Stundom ser man i tidningarna rättelser af dessa mundtliga annonser. Sejouren afslöts med en talrikt besökt maskeradbal, vid hvilken uppfördes: „*Den hvita pigueschen*,“ som senare gifvits i Åbo under namnet: „*Den grå paletån.*“ Lockad af den goda behållningen, ville Westerlund gifva en maskerad till, men detta förbjöds af guvernören Cronstedt, och sällskapet bröt upp till Tavastehus.

I början af år 1840 anlände till Åbo Pierre Joseph Deland med sällskap. Mellan den 24 febru-

---

svarade han „käre bror,“ om det skulle falla dig in att annonsera om „Grafbruden“ en gång till, så ville jag vara klädd på förhand.“

ari och 20 maj gaf han med framgång 33 representationer, vid hvilka tillsamman 38 piecer uppfördes. Af dem förtjäna nämnas *Griselda*, skådespel i 5 akter af Fr. Halm. *Kotteriernas makt*, komedie i 5 akter af Scribe, *Lorgnetten* af Scribe, *Preciosa*, *Victorine*, *Marie de Sivry*, *Louise de Lignerolles*, *Debutanten och hennes far*, *Hedvig* eller *Banditbruden*, *Jovial*, *Den blodiga nunnan*, o. s. v. De allra flesta voro öfversättningar från franskan. Intet svenskt original fans på repertoiren. En tysk akrobat Springer biträdde Deland vid några representationer. Vid dem gåfvos upprepade gånger och till publikens stora förtjusning: *Kärlek och hämd*, eller *Den Brasilianska Apan* samt en fortsättning däraf: *Domis död.* I båda spelade hr Springer en aproll. Äfven gafs ett mindre stycke på tyska, i hvilket hr Springer sekunderades af hr Deland och Oscar Andersson. Spektakeldagarne och prisen voro de samma som under Torsslows sejour föregående år. Från den 9 mars började föreställningarna i regeln kl. 7 e. m., hvilket klockslag sedan för en lång tid framåt orubbadt bibehölls.

Hr Deland själf (född $18^{13}/_{12}05$, död $18^{13}/_{11}62$) återgaf förnämligast karaktärsroler eller uppgifter i den högre komedien t. ex. Grefve de Miremont i „Kotteriernas makt“, slottsfogden Pedro i „Preciosa“, Gaspard i „Debutanten“, Jovial m. fl. Hans fru Charlotte Deland (född de Broen $18^{7}/_{1}07$, död $18^{28}/_{5}64$) utmärkte sig jämväl i den finare komedin, men fylde

äfven förträffligt en mängd andra roler. Under denna sejour spelade hon t. ex. Griselda, Victorine, Marie de Sivry, Louise de Lignerolles, Hedvig, (i stycken af samma namn), Mina i „Lorgnetten“, Joseph i „Pariserpojken“, Preciosa, Anais i „Debutanten“, Tisbe i „Angelo Malepieri“ o. s. v. I barnroler uppträdde den nioårige Betty Deland, som 1857 blef fru Almlöf och var en af den svenska scenens förnämsta komiska skådespelerskor. Hon dog i Stockholm 18 $^{1}/_{4}$82.

Ej färre än tre af de manliga sujetter, hvilka denna gång medföljde Deland, bildade senare egna sällskap, näml. hrr Oskar Andersson, Carl Gustaf Hessler och O. A. Wikström. Den förstnämnde (född 18$^{8}/_{12}$13, död 18$^{13}/_{1}$66) var genom ett ovanligt fördelaktigt utseende samt den lifighet, värme och elegans, han utvecklade, en självskrifven jeune premier. Han sysslade äfven med skriftställeri. Flere tillfällighetspoem samt dramatiska arbeten vitna härom. Hans recett den 19 april, då „Blodiga nunnan“ uppfördes, inleddes af en af recettagaren författad och uppläst „Sång till kvinnorna“, hvilken på sin tid väkte ej ringa uppseende. Hr Hessler, senare gift med Amanda Widerberg, dotter af teaterföreståndaren Fredrik Widerberg och jämväl 1840 medlem af Deland'ska sällskapet, äfvensom hr Wikström voro likaledes goda förmågor.

Till sällskapet hörde vidare hr Georg Norrby (född 18$^{7}/_{12}$16, sedan 1834 anstäld hos Berggren

sedan 1837 hos Deland samt sedan 1854 vid kongl. scenen i Stockholm, där han genom sin kraftiga och godmodiga komik tillvunnit sig stort anseende och uppträdt intill senaste tid), S. M. Nygren, (född 1819, debuterade 1845 på dramatiska teatern i Stockholm, blef 1856 bokhållare vid Stockholms enskilda bank), fru Christine Svanberg, fru Delands mor, efter sin första mans död omgift med teaterföreståndar Svanberg, herr Joh. Fredr. och fru Amanda Norrman, mamsellerna Marie Jonsson och Sophie Schmidt hrr Alén, J. E. Olsson, Bergstedt m. fl.

Sejouren var i alla afseenden framgångsrik. Vid slutföreställningen, då till sist gafs „Tillfället gör tjufven", riktades till publiken följande afskedsord:

Utaf hoppet hjärtat lifvas
Att ej Tillfället förgår.
Än ett Tillfälle kan gifvas
Och vi syns ett annat år
För den tid, som hos Er svunnit
Mottag nu vår tacksamhet.
Om vi Edert bifall vunnit,
Är det kärt, att minnas det.

I teaterns minnesbok skrifver P. J. Deland den 22 maj: „Vänskap, öfverseende och välvilja emottogo oss här, hvarför vi med känslor af tacksamhet och saknad lemna denna ort". De allra flesta af sällskapets medlemmar hafva i boken inskrifvit sina namn jämte några ord till uttryck af sina känslor för Åbo. Fru Charlotte Deland skrifver:

Klappande hjärtat vingen lyfter
Söker sitt hem, glömmer ej Er.

Betty Deland har med hög, men säker barn-

stil ristat sitt namn. Oskar Andersson försäkrar patetiskt:

Seklerna komma och fly; allting försvinner med tiden
Auras herrliga stad i minnet evigt blir tiden qvar.

Vid bolagsstämma den 6 maj 1840 upplyste direktionen, att med anledning af de vid föregående årsstämma framstälda anmärkningarna en hel hop förändringar inom teatern blifvit vidtagna. Bl. a. hade orkestern och öfre amfiteatern blifvit utvidgade. Den senare hade blifvit försedd med bekväma stoppade soffor. Afståndet mellan bänkarne å parketten och å nedra amfiteatern hade ökats. En krona med 20 Argandska lampor hade anskaffats. Flere dekorationer hade målats. I inredningen på scenen hade åtskilligt förändrats. Efter dessa omställningar uppges antalet sittplatser i teatern till 409, af hvilka 46 länstolar, 80 platser på parterr, 87 på amfiteater, 106 platser i 21 loger på första och 100 i lika många loger på andra raden.

Den 26 juni och 4 juli gåfvos dramatiska representationer af hrr Edv. Stjernström (död $18^{10}/_{2}77$) och Georg Dahlqvist, (död $18^{20}/_{6}73$). Scener ur Wallensteins död, Hamlet, Röfvarbandet, Skulden (af Müllner) Don Carlos, Stamfrun, Torquato Tasso af Zaedlitz, och Faust uppfördes.

Likaledes på genomresa till och ifrån Helsingfors gaf ett antal af „kongl. Svenska Teaterns sujetter“ några föreställningar i juni samt i slutet af juli och början af augusti. De uppträdande voro

sångerskan fru Anna Sofia Sevelin, född Thunberg, fru Christina Frösslind, en af den tidens mest betydande svenska sceniska konstnärinnor (död $18^{19}/_{6}59$), hrr C. G. Sundberg (lefver ännu), P. E. Sevelin (död $18^{26}/_{5}51$), mamsellerna Emelie och Carolina Frösslind herr C. Fr. Berg (född i Åbo $17^{24}/_{8}79$, en framstående komisk skådespelare, död $18^{20}/_{1}41$) hrr Forsberg, och Fr. A. de Lemos, balettmästaren A. Selinder (död $18^{9}/_{11}74$), samt dansösen fru Friebel, född Granberg Repertoiren utgjordes af enaktspiecer, utom „Crispin Medicus", en treakts komedi, i hvilken hr Berg, känd såsom framställare af Crispinroler, innehade hufvudpartiet, samt af dansnummer.

Den 23 och 25 juli konserterade „sopransångaren" Anton Stransky samt fyra honom åtföljande wienersångare.

En tredje grupp Stockholmska artister uppträdde vid några representationer i medlet af augusti. Denna grupp utgjordes af sångaren, hr C. J. A. Pfeiffer, (död $18^{1}/_{10}63$), dansörerna hrr P. Ch. Johansson (från 1841 förste dansör i Petersburg) och P. J. W. Pettersson samt dansöserna fru G. C. Pfeiffer, (född Alm, död $18^{24}/_{12}45$) och mamsell Albertina Watz (död $18^{21}/_{10}49$).

Dessa sommargäster hafva i teaterns minnesbok inristat de mest varma försäkringar om sin tillgifvenhet för Åbo. Så skrifver skådespelaren Sevelin den 7 aug.:

Tvifla på att solen lyser, tvifla att en högre makt oss ser
Tvifla på allt sant i verlden, endast tro, att vi aldrig
glömma Er.

Sångaren Pfeiffer försäkrar den 15 augusti:

Tacksamt i minnet för dig, O Aura, gömmes den lager
Som du min sångmö till pris, skänkte mig vänlig och
glad

Dansören Johansson rimmar:

Åt *Auras barn* i Terpsichores tempel
jag mitt offer bar;
Ack! deras bifall bär välviljans stämpel
och min fägnad var.
I minnet lefver ett så skönt exempel,
I tacksamheten det sin näring har.

Herr Petterson diktar:

Sprick ut, du Idoghetens blomma
Som knoppas rikt i Auras bygd!
I dig le konstens mör, det fromma
Och gästfrihet och mannadygd
Skön var den njutning du mig gaf
Och skön är hågkomsten däraf.

Den 15 september 1840 gafs konsert af sångerskan fröken Johanna von Schoultz, hvilken efter triumfer i Milano, Florens och Neapel nu med bruten helsa återvände till hemlandet. I teaterns minnesbok skrifver hon dessa vemodiga ord:

Quando l' artista sopra la sua carriera spinosa trova quelche volta anche dei fiori — oh! quanto ne gode allora! *

Den 5 oktober inledde P. J. Deland med „Hamlet“ en ny sejour i Åbo, hvilken fortgick till den 4 december. Sällskapet var sammansatt lika som vid

* I öfversättning: Då konstnären på sin törniga stig finner också en blomsterkrans, ack hur mycket gläder hon sig ej då.

det förra besöket. Dock var det förstärkt med hrr och fru Gille samt med herr F. O. O. Hyckert, som här synes hafva begynt sin teaterbana, om man får döma af hans yttrande i minnesboken på den 5 december:

Första gång på musernas altar mitt rökvärk jag tände
Aura, var på din strand — minnet deraf ej förgår

Åtta af representationerna gåfvos i form af abonementsspektakler. Repertoiren erbjuder ej något af större intresse. Bl. a. gafs *Herrman von Unna*, skådespel i fem akter. Vid en del föreställningar biträdde D. Gautiers lindansarsällskap.

Den 5 december gaf hr Oscar Andersson i teatern „en musikalisk, declamatorisk och scenisk soiree". Vid detta tillfälle fick publiken emottaga följande tacksägelse af hr A.

Om Gud en perla utaf skönhet gjutit
På dessa blommor, som min blyga hand
Vid foten af den helga Pinden brutit,
Och som till krans åt Er min tjusning band,
Då tagen vänligt alt hvad ögat njutit
Hos Eder invid Auras Täcka Strand.
Min lön är skön, ty jag min önskan vunnit
Om i Ert hjärtas minnesbok en plats jag funnit!

Den 10 december gafs musikalisk soiree af mademoiselle Henriette Möller.

Under februari och mars 1841 gaf direktor Philip Hornicke med ett tyskt sällskap en serie operaföreställningar, vid hvilka uppfördes Zampa, Don Juan, Tancred, Nattlägret i Granada, Svarta

Dominon, Figaros bröllop, Friskytten, Norma, Fra Diavalo, Wattendragarn, Preciosa, Muraren, Johan af Paris m. m., hvilka alla mottogos med stort bifall. Personalen utgjordes af hr Joseph Reithmeyer med fyra döttrar: Julia, samma år gift med orkesteranföraren vid sällskapet Leopold Scheffer, Johanna, senare gift med dr Wallgren, Louise och Amalia, fruarna Hornicke, och v. Schmidkow mamsellerna Beyer, Gerlach, Maser, Moller, Kopf, hrr Olivier, Guppe, Black, Grimmert, Poltz, Brever, Punt, Nielitz, Weyland, Scheer, Mayer m. fl. Sällskapet medförde egen orkester, hvilken i Åbo synes hafva varit förstärkt med några inhemska musici, t. ex. Lagi och Stenvik. Prisen på biljetterna angifvas numera i silfverrubel. „I stora logen" kostar biljetten 70 kop. länstolar, fondloger på första raden, stora logen på den andra och avantscener 60 kop. öfre amfiteatern, första radens sidologer, andra radens fondloger och oxögon 50 kop., nedre amfiteatern 40 kop., stående amfiteatern 30 kop., andra radens sidologer 25 kop. Publikens och sällskapets tillfredsställelser öfver denna sejour synas hafva varit lika stor. I teaterns minnesbok ingå vidlyftiga utgjutelser på tyska af artisterna. En af dem fru Henriette v. Schmidkow har, egendomligt nog, uttryckt sina känslor på franska och under sitt namn tecknat: *chanteuse allemande.*

I maj 1841 gaf P. J. Deland sex represen-

tationer, vid hvilka uppfördes bl. a. Axel och Walborg, Kabal och kärlek, Pinellos öfversättning af „Emelies hjertklappning“, hvilken lilla monolog sedan ofta åter upptogs, samt en enakts komedi „Så äro de alle“, öfversatt från tyskan af geheimerådinnan G. S. Hjärne.

Under senare delen af året stod teatern tom och uppläts endast några gånger för ett konstkabinett.

Under februari och mars 1842 uppträdde Joseph Reithmeyer med ett sällskap, hvars flesta medlemmar utgjordes af personer, hvilka året förut besökt Åbo med Hornicke. Repertoiren upptog hufvudsakligen musikstycken t. ex. Bellinis Romeo och Julia, Rossinis Othello, delar af Muraren, Sömngångerskan, Titus, Robert m. fl. äfvensom några tyska talpjeser, hvilka dock på affischerna och i annonserna återges med svenska namn.

Under året konserterade i teatern den 17 oktober madame Fink-Lohr, första sångerska vid *opera della scala* i Milano. Herr Bosco förvisade, likaledes i oktober, taskspelarekonster, och i november gåfvos fyra dramatiska föreställningar af hr Billings sällskap. Utom några mindre komedier uppfördes vid dessa äfven pantomimer och jonglörproduktioner (af hr Hesse.)

I Januari 1843 gafs tvänne gånger operetten „Schweitzerfamiljen“ af direktor Möllers sångförening. De uppträdande voro till större delen samma personer, hvilka medvärkat vid teaterns invigning

1839 * I spetsen för orkestern stod denna gång en person, som under de följande åren på de musikaliska förhållandena i Åbo utöfvade ett icke ringa inflytande, Conrad Greve. Denne unge musiker, född $18^{6}/_{8}20$ i Glückstadt i Holstein, hade hösten 1842 blifvit anstäld såsom kapellmästare och lärare vid en musikskola, hvilken sedan 1837 förefunnits i Åbo, till en början under ledning af direktör Chr. Downer, musikus W. F. Siber, hvilken med tyska operadirektören Weylandt 1838 anländt till Åbo och då kvarstannat, samt doktor Pinello. Under Greve nådde skolan och det därmed förenade kapellet sin största utveckling, då jämte honom tre unga tyskar, Zeller, Strunk och Derlin blefvo anstälda såsom underlärare och arbetande medlemmar i kapellet. I mars 1843 utfördes af och till förmån för musikskolan en mindre operett: „Den förmente prinsen". På hösten 1843 återupplifvades i Åbo det sedan 1827 upplösta „musiksällskapet", i hvilket äfven dir. Möllers sångförening nu ingick. Till sällskapets konsertmästare utsågos hrr Greve och

* Förberedelserna till dessa representationer hade länge fortgått, men uppförandet fördröjdes genom allehanda motgångar: dödsfall bland anhöriga till de uppträdande m. m. En af rolinnehafvarene, kapten G. L. Gripenberg, kassör vid Finlands bank i Åbo, blef befordrad till bankokomissarie i Uleåborg och måste ditflytta, hvarefter hans parti (grefven), öfvertogs af en ung svensk, Lundberg, hvilken vistades i Åbo såsom biträde åt orgelbyggaren Andersson, som då arbetade i domkyrkan. Hr Lundberg blef sedermera organist i Ekenäs.

Möller. Hvad detta sällskap uträttade för de musikaliska intressenas höjande i Åbo, kan ej här närmare utläggas. Nämnas må blott, att sällskapets kör uppträdde ej blott vid amatörspektakel, utan äfven ofta nog såsom biträde åt resande teatertrupper.

I juni 1843 gaf Torsslow med sällskap, hvilket var ungefär lika sammansatt som vid hans tidigare besök i Åbo,* sju föreställningar, vid hvilka uppfördes bl. a. Bulvers femakts dram „Kardinal Richelieu", Scribes, „Ett glas vatten", Dumas' „Edmond Kean" m. m. Den 22 juni 1843 skrifver Torsslow i teaterns minnesbok:

Handen på hjärtat,
Thalias Prester!
Sägom, hur hafva vi
Uppfyllt vår kall?

I juli och augusti gåfvo artister från Stockholms nya teater (fruar Isberg och Gille, mamsellerna Lindeman och Laurent, herrarne Isberg, Malmgren, Zetterholm, Gille, Björkman och Blanche) under ledning af Edv. Stjernström åtta representationer. Repertoiren upptog bl. a. Soulies „Handtvärkaren", farsen „Rochus Pumpernickel", „Hernani" (Stjernström i titelrolen). „Den Girige" (hr Sevelin såsom Harpagon) m. m. Skildt förtjänar framhållas Aug. Blanches divertissement „Silfverbröllopet", emedan det var första alstret

* Nya namn på programmen äro mamseller Asplund och Lönngren, hr Happe, Lund, Sjöberg och Bonnivier.

af en gryende svensk dramatik, som gick öfver Åbo scen (den 14 juli).

Den 15 juli 1843 konserterade Jenny Lind, den 14 september Mathilda Gelhaar.

Den 9 febr. gaf Åbo musikskola en konsert, vid hvilken äfven uppfördes en vaudeville: „De bägge arrestanterna“ med musik af Dalayrac. Programmet är undertecknadt af W. F. Siber.

Den 20 februari begynte Fredrik Deland en sejour, som räkte ända in i maj och omfattade tjugusju representationer. Personalen utgjordes till största delen af Torsslows förra sujetter. Af repertoiren förtjänar framhållas „Felsheims husar“ (med mamsellerna Asplund och Lindmark * såsom pagerna), „Hin ondes memoirer“, „Bröderne Foster“ „Röfvarbandet“ (Carl Moor: hr Andersson, Frans: hrr Broman, Amalia: mamsell Asplund), “Jovial“ (i titelrolen: hr Sjöberg,) Oehlenschlägers „Corregio“, Heibergs „Recensenten och djuret“, Melesvilles „Hon är vansinnig“ (herr och fru Andersson i hufvudrolerna), Ifflands „Gamla och nya tiden“ “Ett kloster äfventyr i Kardinal Richelieus tid“ m. m.

Från den 5 november t. o. m. den 14 februari 1845 gaf fru Hedvig Charlotta Djurström, född Hoffman 1807, enka sedan 1841 efter den kände

* Anna Charlotta Lindmark, född 1819 hade 1839 på djurgårdsteatern väkt uppseende genom sitt naiva och täcka spel. Aren 1842—43 var hon engagerad vi Dramatiska teatern i Stockholm. Hos Deland spelade hon en hel hop unga roler. Hon dog i Stockholm 1

teaterdirektören Erik Wilh. Djurström, hvars sällskap hon öfvertagit, trettioåtta representationer. Repertoiren utgjordes till en stor del af franska eller tyska skådespel, öfversatta af Djurström t. ex. „Chevalier de Saint Georges“ af Melesville, „Den rike mannen“ af Töpfer, „Kväkaren och dansösen“ af Scribe, „Richelieus första vapenbragd“, „Enfalden från landet“ af Töpfer, „Catharina, hertiginna af Finland“ af Johanna von Weissenthurm; “Slösaren eller feens perla“ romantiskt skådespel af Raimond med musik af Kreutzer, „Johannes Gutenberg“ af Charlotte Birch-Pfeiffer, „Hinko eller konungen och lifknekten“ af samma författarinna o. s. v. Vidare märkes t. ex. Blanches „Positivhataren“, hvilket stycke året förut första gången gifvits i Stockholm, Hertz' „Sven Dyrings hus“ m. m. Sällskapet räknade flere goda förmågor. Fru Djurström själf, prisad af samtiden såsom en skön och glödande Jeanne d' Arc, spelade de flesta betydande kvinnoroler, isynnerhet de yngre, ja trots sina 37 år den femtonårige Richelieu i „Richelieus första vapenbragd.“ Fru Christina Wilh. Enbom (född 1804, gift med den kände kapten O. Lindeberg, men från honom skild, flere år engagerad vid kungliga operan) var eller hade varit en sångerska af betydenhet och uppträdde företrädesvis i scener ur stora operor, men äfven i talroler. * En omtyckt karak-

* Fru Djurström dog $18^{10}/_{5}77$, fru Enbom $18^{14}/_{2}80$.

tärsskådespelare var Joh. Rud. Forsberg, född 1818, åren 1838—44 anstäld vid kungliga dramatiska teatern och senare tack vare sin höga kraftiga gestalt, sin starka stämma och sitt glödande spel kallad „landsortsscenens Dahlquist.“ Han afled $18^{2}/_{7}79$. Ännu yngre var Edv. Florian Caspér, född 1820, hvilken först 1843 inträdt vid teatern. Han egde redan nu en icke obetydande, företrädesvis komisk repertoir. Han dog $18^{21}/_{3}48$. Vidare ingingo i truppen herr C. A. och fru Louise Håkanson jämte en dotter samt mamsell Sophie Michal, herrar J. H. Hall, J. O. Sjöberg, Romann, Landin, Lindholm, Lindström, Dahlgren, hvarjemte direktrisens barn Wilhelmina och Wilhelm Djurström ej sällan uppträdde.

I juli 1845 gåfvo artister från nya teatern i Stockholm under ledning af O. U. Torsslow fyra representationer, vid hvilka smärre lustspel uppfördes. Af de uppträdande förtjänar nämnas Edv. Mauritz Swartz, som spelade Carl von Blixten i „Farbrodern rival“, i hvilken rol han 1845 nittonårig med framgång debuterat. År 1853 gjorde Swartz så-

* Såsom framställarinna af den fyraåriga Sigismund i „Catharina, hertiginna af Finland“ upptager affischen för den 22 november 1844 Augusta Håkanson, sedermera känd såsom fru Fehrnström och sist fru Skotte, nu vid stora teatern i Göteborg, där nyligen hennes fylda femtio år högtidligen firades.

som Hamlet sin entre vid Stockholms kungl. dramatiska scen.

Den 7 och 10 augusti gåfvo Mathilda Gelham och Julius Günther "lyriska representationer", den 24 september och 4 oktober Wilhelmina Enbom och Edvard Casper „musikalisk-dramatiska soireer".

Under återstoden af året var teatern upptagen endast för några konserter, af hvilka tre gåfvos af „musikaliska sällskapet".

I januari och februari 1846 gaf musikaliska sällskapet fyra konserter i teatern.

Från 2 mars till den 12 maj gaf Fr. Deland 27 representationer. Hans sällskap bestod nu af honom och hans fru, hr och fru Oscar Andersson, fru Wilson, herr och fru Broman, herr och fru Isberg, herr och fru Sjöberg, mamsellerna Jonsson, Asplund,* herr Lagerqvist, Caspér, Happe, Albion, Bäckgren, Bonnivier. Repertoiren upptog flere original. Det första inhemska stycke, som uppfördes på Åbo teater, (den 27 mars 1846) var Fr. Berndtsons tvåakts lustspel, „*Friaren från Åbo*", som under denna sejour gafs tre gånger. Vidare gafs Runebergs „*Friaren från landet*", trykt redan år 1834 i Helsingfors Morgonblad, men uppfördt första gången 1845, samt „*En visite*" komedi i en akt, inhemskt original. Af

* Johanna Charlotta Asplund, född 1825 blef 1846 gift med C. F. Lagerqvist.

svenska författares arbeten gåfvos: Blanche's „*Magister Bläckstadius*“ (3 gånger, ny i Stockholm 1844),* „*Rika morbror*“ (4 ggr, Stockholm 1845) „*Läkaren*“ (2 ggr, Stockholm 1845), „*Stockholm, Vesterås, Uppsala*“ (Stockh. 1845), Joh. Jolins „*En man af värld och en man af värde*“ (2 ggr, Stockholm 1846).

Af öfversatta stycken må nämnas Overskous „*Bättre folk och pack*“, „*Don Cesar de Bazano*“ (hr Andersson i titelrolen, fru Wilson: Maritana) „*Boja och Krona* eller *Tassos öden*“ af v. Zedlitz, „*Ringaren i Notre-Dame*“ (såsom Quasimodo hr Broman) m. fl.

I juli och augusti gåfvos fem representationer af „premier-sujetter“ från kongl. teatern i Stockholm näml. Nils Almlöf (född $17^{24}/_{2}99$, död $18^{28}/_{2}75$), hans andra hustru (född Ficker $18^{16}/_{6}13$, död 1882), fru Maria Charlotta Erikson, en af svenska scenens genom skönhet, finhet och intelligens mest framstående konstnärinnor (född $17^{11}/_{2}94$, död 1862 i Düsseldorf), Johan Söderberg (född $18^{14}/_{10}11$, död $18^{10}/_{9}53$, en mycket använd skådespelare i den lägre komedin,) Johan Jolin och Lundberg. Repertoiren omfattade utom scener ur „*Röfvarbandet*“ och „*Hamlet*“

---

* På en affisch från 1846, som finnes bevarad i källarmästaren Beckmarcks samling, är namnet Bläckstadius med stor omsorg förvandladt till Blackstadius. Detta är antagligen ett litet skämt med porträttmålaren Joh. Zacharias Blackstadius, (född 1816) hvilken vid denna tid vistades i Åbo och äfven till teatern målade en „tableau-rideau“ och några mindre dekorationer.

några mindre stycken i öfversättning samt Jolins „*En komedi*“ (år 1845 ny i Stockholm) med författaren såsom Axel Wapensköld, samt „*Två Fryksdalingar*“ af samme förf.

I september 1846 gaf balettmästaren Domenico Rosetti från Genua föreställningar, vid hvilka äfven några smärre stycken på tyska språket uppfördes. Slutrepresentationen gafs såsom recett för publikens gunstling, dansösen Alina Frasa, känd i Finland under en senare tid såsom en mycket anlitad danslärarinna (sed. fru Ahrenius).

Från 7 april 1847 till o. m. 25 juni gaf P. J. Deland 28 representationer. Hans sällskap utgjordes denna gång af honom själf, hans fru och hans dotter Betty, fru Swanberg, mamsellerna Frischman, Liljegren och Hedin, herr och fru Norrman, herr och fru Hessler, herrar Mauritz Const. Pousette, Wilh. Åhman (båda mycket bemärkte under en följande tid), Södergren, J. W. Weselius (senare själf teaterföreståndare), och Lindström. Under denna sejour uppfördes flere stycken af inhemska författare, om också ej alla original i egentlig mening. Ett var „*Per och Pål*“ af R. Frenckell med musik, arrangerad af R. von Böningh *, ett annat „*Enleveringen*“ af Berndtson lika-

* Stycket upptages på affischen såsom „finskt original“. Det är dock en bearbetning efter franskan. En annan bearbetning af samma original, gjord af Aug. Säfström, har ofta gifvits under titel „*Bror Jonathan*“ eller „*Oxhandlaren från Småland*“.

ledes med musik af Böningh, ett tredje „*Skärgårds-flickan*“ af J. A. von Essen (bearbetning efter franskan), med musik arrangerad af Zeller *. Det mest betydande var „*Sommarnatten*“, skådespel i 3 akter efter Heiberg af N. H. Pinello med musik af Conrad Greve och dekorationer af Rob. Wilh. Ekman. Stycket gafs med stor framgång, tre gånger i juni, (första gången den 10) med „gunstbenäget biträde af Herrar Amatörer och under Herr Greves anförande“ ** Några nya stycken af svenska författare gåfvos, nämligen „*Moder och Son*“, skådespel i 5 akter, en bearbetning efter Fredrika Bremers roman „Grannarne“, „*Järnbäraren*“ (ny i Stockholm 1846) och „*En födelse-*

* Joh. Aug. v Essen, född 18$^{11}/_{5}$15, possessionat, publicist och landtdagsman, 1867 guvernör i Kuopio län, död 18$^{21}/_{5}$73 på Rauhalinna invid Åbo, varm vän af scenens konst har öfversatt och bearbetat flere dramatiska arbeten. Carl Martin Joseph Zeller, född i Mecklenburg-Schwerin 18$^{1}/_{10}$24, engagerad af Åbo musiksällskap, anstäldes den 1 oktober 1847 vid kongl operans i Stockholm orkester

** Greve hade med understöd från Åbo vistats 1846—47 vid Leipzigs konservatorium för musikstudier under Ferd. Davids ledning och under tiden komponerat den anslående musiken till „Sommarnatten“. Greves framgång väkte till lif storartade planer till nya kompositioner. Både med Topelius och Runeberg stod Greve i korrespondens om uppgifter för operor. Han påbörjade också musiken till en operatext af Topelius „Sancta Maria“, men arbetet afbröts genom hans förtidiga död 18$^{10}/_{8}$51 i Stockholm. Rob. Wilh. Ekman, som 1845 vid 37 års ålder efter mångåriga studier i utlandet slog sig ned i Åbo, tog från denna tid liflig del i konststräfvandena på orten. Han afled 18$^{19}/_{2}$73.

dag på Gäldstugan", båda af Blanche samt „*Mäster Smith* eller *Aristokrater äro vi alla*" (ny i Stockholm februari 1847) af Joh. Jolin. I öfrigt må nämnas „*Doktor Wespe*" af Roderik Benedix „*Marie Jeanne*" eller „*Kvinnan af folket*", „*En moders välsignelse*", „*Lumpacivagabundus*" eller „*De tre vandrande gesällerna*", (föregångare till Andersson, Pettersson och Lundström, hvilka i denna fars heta Lim, Syl och Syring) m. m. Det sistnämnde stycket är på sätt och vis en banbrytare för de s. k. „folkskådespelen".

Den 28 juni 1847 skrifver Pierre Deland i teaterns minnesbok:

Evigt, Evigt Vinkar Idealet,
Aldrig, Aldrig räcker det sin hand.

Under senare delen af året uppläts teatern endast för några konserter, af dessa en den 3 november af klarinettisten C. F. Wohlleben.

Från 28 februari till 12 maj 1848 gaf Fredr. Deland 28 föreställningar. Sällskapet var det samma som vid föregående besök i Åbo. Herr och fru Hessler hade dock tillkommit. En repris af „*Skärgårdsflickan*" egde rum, därjämte uppfördes två stycken af inhemskt ursprung: „*I det gröna*", komedi i 3 akter af Berndtson, och „*En Nylands dragon*", sång- och lustspel i 1 akt, bearbetning af Pinello, musiken af Greve, samt följande nya arbeten af svenska författare: „*Bröstkaramellerna*" af Jolin, „*Dukaten*", komedi i 2 akter med kupletter af Blanche, „*Hittebar-*

net", (Konjander, hr Deland) och *1846—1946* af samme förf., „*Brottslingarne på Tistelön*", skådespel i 5 akter efter fru Carlens roman af M. Cramaer „*Våra hustrur*", komedi i 3 akter af Oscar Andersson, „*Skomakaren och hans fru*", komedi i 2 akter af samme förf. med kupletter af J. G. Leistenius, „*Vermländingarne*", af F. A. Dahlgren, „*Filantropen*", af Jeanette Granberg (sed. fru Stjernström, död 1857). I öfrigt erbjöd repertoiren föga af större intresse. Nämnas må: „*Ringarn i St. Paul*", dram i 4 akter af Bouchardy, „*En familj*", skådespel i 4 akter af fru Birch-Pfeiffer, „*Markisinnan de Vilette*", skådespel i 5 akter af samme förf., samt „*Penningar*", komedi i 5 akter af Edv. Lytton Bulwer.

I november gaf P. J. Deland fyra föreställningar. På affischen förekomma nu nya namn: fruarna Lindström och Södergren* samt hr Österberg, (månne Fredrik Teodor?). Repertoiren upptog ett original „*Amuletten*" af Aug. Säfström, för öfrigt öfversättningar såsom „*På landet och i staden*", skådespel i 5 akter af fru Birch-Pfeiffer samt „*Mormodern*", komedi i 3 akter af Scribe.

Den 29 december samt 4, 20 och 29 januari äfvensom 21 och 22 mars 1849 gåfvos under ledning af doktor Pinello för olika ändamål sällskapsspektakel, vid hvilka uppfördes bl. a. „*En majdag i Värend*" och „*Gubben i Bergsbyggden*".

---

* Förut mamsell Frischman, se pag. 56 och 67.

Sålunda hade den första tioårsperioden af Åbo teaters tillvara förflutit I denna skildring har den blifvit jämförelsevis vidlyftigt behandlad. Det var en i vår teaters historie betydelsefull tid. Goda trupper hämtade till Finland från Sverige det bästa och nyaste, som där uppfördes. Den uppspirande svenska dramatiken blef känd i Finland och manade till täflan eller åtminstone till efterföljd. En omsvängning i smaken är märkbar. Det stora dramat efterföljes af lättare och enklare stycken. Ofta förses lustspelet och komedin med kupletter. J. W. Söderman och J. N. Ahlström jämte andra musici arbeta i teaterns tjänst. Greves betydelse för Finland och främst för Åbo har blifvit ofvan antydd. Från slutet af fyratio talet börjar tidningspressen att mer än förut sysselsätta sig med teaterföreställningarna.

Under tioårs-periden 1839—1849 hade få förändringar egt rum i sammansättningen af Åbo teaterhusbolags direktion. Dr Pinello var fortfarande der ordförande och äfven efter handl. C. Åkerman dess ekonom. Efter kommerserådet Kingelin inträdde i direktionen borgmästaren Lars Kekoni (död 1860) samt efter handlanden C. Åkermans död 1850 handl. Fab. Åkerman (död 1881). Sedan dr Pinello 1849 vid bolagsstämma afsagt sig ekonomsplatsen, uppdrogs den åt handlanden Julius Österblad. En redogörelse för teaterhusbolagets affärsförhållanden under denna tid kan ej för allmänheten ega något intresse.

Större förändringar eller reparationer af bolagets hus hade under denna tid ej egt rum. *

Den 30 mars 1849 inledde P. J. Deland en sejour, som med 16 representationer fortgick till den 11 maj, hvarefter sällskapet afreste till Stockholm. ** Af repertoirens för Åbo nya stycken förtjena nämnas: Jolins „*Barnhusbarnen*", Cramærs „*Symamsellerna*" Hertz' „*Kung Renés dotter*" (Jolanta = Betty Deland) „*Morbror Pehr*" af Benedix, „*Eulalia Pontois*" af Soulie, „*Herr Dardanell och hans upptåg på landet*" af Blanche, samt tvänne inhemska original „*Ett fångadt lejon*" af R. Frenckell (efter fransk ide) och „*Den unga gräsenkan*" af enkefru assessorskan Eleonora Sofia Grönlund och hennes dotter Theresia Augusta, gift 1856 med kapten, sedermera öfverste C. J. S. E. Bergenstråle. Vid resetten för hrr Åhman & Pousette förevisades en af Ekman anordnad tablå "Den sista nunnans intagande i Nådendals kloster" efter motiv ur Pinellos Brigitta Kurck" och under afsjungande af en koral, kompanerad af Greve.

Under sommaren gåfvo herrar Edv. Stjernström och Georg Dahlquist tre dramatiskt-musika-

---

* Några nya dekorationer, bland dem en bergsfond, målades 1849 af Thomas Legler. Den i Abo 1847 bildade läseföreningen hade vid denna tid och in på 1850 talet sin lokal i teatern

** Nya medlemmar af sällskapet voro mamsellerna Bergnehr och Rosengren.

liska representationer. Vid dessa återgafs ett flertal vaudevillmonologer af svenska förf. t. ex. „*En gammal svensk soldat*", „*Studentens majnatt*", *Den gamla aktrisen*", „*Studenten i klämman*", „*Min son på galejan*" och „*Gamle skådespelaren*" de flesta med musik af Ahlström.

I november uppträdde C. G. Hessler med eget sällskap vid fyra representationer, vid hvilka dels gamla saker, dels några nya såsom „*En ung flickas dagbok*", komedi i 3 akter af Cormon och Grange och „*Flickorna på Söder*", lustspel af Aug. Säfstrand uppfördes. Sällskapet utgjordes af herr och fru Hessler, herr och fru Broman, herr och fru Sjöberg, fruarna Södergren och Westerberg, mamsell Uddman samt herrar Caspèr, Rodhe, Bäckgren, Thorell och Djurström.

Hessler återkom till Åbo i april 1850 och gaf 28 (?) föreställningar, hvilka fortgingo ända intill slutet af juli. Sällskapet var sammansatt likasom föregående år. Ett nytt namn hr Ringquists förmärkes dock på affischerna.

Som gäster uppträdde dansöserna Alina Frasa och fru Kellerman, violoncellisten Kellerman samt Edv. Stjernström, hvilka utförde några af de monologer, hvilka han föregående sommar spelat i Åbo. Repertoiren upptog tre inhemska stycken: „*Tjugu kopek silfver*" af Galetski, „*Den bergtagna*" efter danskan af Pinello med musik af Greve samt „*Björnjakten*", lust-

spel med körer och kupletter af Carl Theodor Möller. * Vidare må nämnas skådespelet „*Klostret Castro*“ samt det täcka lustspelet „*Målaren och modellerna*“ med musik af Mehul.

Den 5 juni och 11 september gaf fröken Betty Boije konserter, den 2 och 23 augusti L. Westerdahl musikaliska soireer.

Emellertid hade Edv. Stjernström, som vid sina besök i Finland rönt stor framgång, bildat ett eget sällskap för detta land, i Sverige vanligen kalladt „finska sällskapet“, samt från den 1 oktober 1850 förhyrt på obestämd framtid teatrarne i Åbo och Helsingfors, hvarigenom han säkerstälde sig mot en i ekonomiskt afseende skadlig konkurrens. I följd häraf uppträdde i Åbo under de närmaste åren hufvudsakligast endast Stjernström. Någon gång var dock teatern uthyrd. År 1852 uppsade Stjernström sitt kontrakt till den 1 oktober 1853. **

Finska sällskapet bestod 1850 af hrr Stjernström, Åhman, Pousette, Lindmark, Dahlgren, Sjöberg med fru, Brandt, Bäckgren, Norelius, Grön-

* Första idén till detta stycke gafs, enl. meddelande af dir. Möller, af en annons, i hvilken källarmästaren Knobbe i Åbo utlofvade 10 rubel åt den, som kunde ge honom anvisning på en ringad björn.

** Till Stjernströms första sejour hade teaterhusdirektionen låtit måla några dekorationer i Stockholm af G. A. Müller. Sällskapet emottogs i Åbo med en festlig bankett, anordnad i societetshuset.

qvist och Nyfors, samt mamsellerna Sjöberg, Säfström,* Lindmark, Lybeck, Uddman och Stjernström.

Den första sejouren i Åbo inleddes den 13 oktober med „Aura", skådespel i 3 akter, enkom för sällskapets vistelse i Finland författadt af mamsell Jeanette Granberg (handlingen försiggår i Österbotten). Sejouren fortgick till den 14 februari, då sällskapet afreste till Borgå. Af repertoiren bör framhållas: „*Don Cesar de Bazano*", „*Farinelli*", „*Tant Bazu*", „*Tidens strid*", skådespel i 3 akter af J. och L. Granberg, „*Polkander i Stockholm*" af Moquist. „*Hernani*", „*Döden fadder*", „*Trettio år af en spelares lefnad*" m. m. Vid första representationen på nyåret 1851 förevisades en tablå, „Sancta Cecilia" anordnad af Ekman. Nyårsverser af Pinello föredrogos. Sejouren var egentligen afsedd att sluta den 22 januari, men fru Sofia Stjernstöm, född Lannby, insjuknade svårt och afled den 3 febr. Hon ligger begrafven i Åbo kyrkogård. **

Under april och maj var teatern af Stjernström uthyrd till P. J. Deland, som gaf 14 föreställningar. Hans sällskap bestod nu af honom, hans fru och dotter, herrar Lagerqvist och Isberg med fruar samt herrar Happe, Swartz,

---

* Mamsell Sjöberg, blef sed. fru Brandt, sist fru Sundvall, mamsell Säfström blef fru Costiander.

** Mamsell Lannby hade i tiden debuterat i Åbo vid Lemkes sällskap En minnesruna, henne egnad, läses i „Små berättelser och tidsbilder af kapten Puff" I p. 109 ff.

Lindström, Wiberg, Gräntz, Söderberg och Schele samt mamsell Bergnehr.

Nu uppfördes för första gången i Åbo (22 april) „*Efter femtio år*“ af Topelius samt (2 maj) „*Lilla slafvinnan*“ med Bernhard Crusells musik. För öfrigt upptager repertoiren „*Lilla apan*“, „*Rosenmüller & Finke*“, „*Kyrkoherden och presidenten*“, „*Resan till Kalifornien*“ m. m.

I juli gaf H. Kellerman med sällskap 3 musikaliska och balettföreställningar, i november och december direktor Rappo jämte sällskap 12 gymnastiska representationer.

Den 14 och 16 februari 1852 gåfvos på föranstaltande af fruntimmersföreningen sällskapsspektakel, vid hvilka uppfördes „*De förtrogna*“ och „*De båda Crispinerne*“. Behållningen blef 304 rub. 81 kop. Vid detta tillfälle uppträdde fruarna Edla Hagman, född Nyberg, sed. omgift Hidström, Marie Sohlberg, född Richter, mamsellerna Nummelin och Thomée, vicehäradshöfdingar Adlerstjerna, Björksten, Downer, Ehrnroth och Ringbom samt löjtnant Tavaststjerna. *

Den 3 mars begynte Stjernström med en näranog ny repertoir sin andra sejour. Den fortgick med 25 representationer till den 24 maj. Vid hans sällskap hade nu engagerats herr och fru Lagerquist,

* Enl. uppgift i „Anteckningar rörande teatern i Finland“ p. 83.

mamsell Nordgren samt herrar Laurent och Sandstedt.

För Åbo nya stycken voro "*Lucretia Borgia*" af Hugo. „*Erik XIV*" af Börjeson, „*Familjen Richebourg*" „*Längtan efter äfventyr*," „*Den gamle målaren*" original af Galetski m. m. Till firande af Conrad Greves minne (död den 30 aug. 1851) gafs af Stjernström den 16 april 1852 en föreställning, vid hvilken uppfördes „*Greves minnesfest*", en tillfällighetsdikt i dramatisk form af Pinello med musik ur Greves efterlemnade arbeten. Den 30 april debuterade en finländare f. d. löjtnanten P. Stark såsom Rudorf i „Läkaren".

I augusti gåfvos 3 lyriskt-dramatiska föreställningar af artister från Stockholm, Ol. Strandberg med fru och hr Wallin m. fl. Härvid uppfördes bl. a. „*Alphyddan*". Den 16 september konserterade fröken Betty Boije. Den 5 oktober gafs en dramatisk föreställning af R. G. Broman. I oktober konserterade violoncellisten Kellerman och „gymnastiska konstproduktioner" presterades af en trupp kabyler. Den 1 december 1852 och 4 mars 1853 gåfvos konserter af C. G. Wasenius.

Den 24 maj 1853 började Stjernström sin tredje sejour. Den omfattade 20 representationer och utsträktes till den 1 augusti. Repertoiren upptog bl. a. „*Tartuffe*" (W. Åhman i hufvudrolen) „*En sommarafton*" af K. Wetterhoff, „*Siri Brahe och Johan*

Gyllenstjerna" af Gustaf III, *Ett resande teatersällskap*" * (Sjövall = Stjernström) „*Konungens läkare*," „*Erik XIV på Åbo slott*" af K. Rosendahl, „*Urdur eller Neckens dotter*", „*Ringaren i Notre Dame*," „*Regina von Emmeritz*," (första gången den 18 juli. Titelrolen spelades af fru Lagerquist, Gustaf Adolf af herr Stjernström). På mamsell Sjöbergs resett den 27 juli uppfördes scen och duett ur operan „Junkerns förmyndare", text af Pinello, musik af A. G. Ingelius.

Sedan Stjernströms dispositionsrätt öfver teatern utgått, förhyrdes den af C. G. Hessler, som under oktober och november 1853 gaf 8 föreställningar.

Repertoiren upptager intet anmärkningsvärdt. Sällskapet var nu sammansatt af herr och fru Hessler, herr och fru Norrman, herr och fru Hedvig Henriette Casper (född Frischman 1823, gift 1848 med skådespelaren J. G. Södergren, enka 1850, under sitt sista namn känd såsom en god komisk skådespelerska, för det närvarande anstäld vid södra teatern i Stockholm), fru Uddman, mamsellerna Hartman och Zeth, herrar Högfeldt, Pettersson, Rodhe, Grönquist och Hallberg.

Den 17 november gafs konsert af mamsell Vivica Ekman.

Den 20 december begynte J. Roos en sejour, som utsträktes till den 20 mars 1854 och omfat-

---

* „Ett förfärligt mischmasch" enligt „Åbo Tidningar."

tade 29 representationer. Det Roosska sällskapet var sammansatt af herr och fru Roos och deras dotter Jenny, hvilka tre utförde alla större uppgifter, herr och fru Novander, herr och fru Malmgren, mamsellerna Almgren och Malmgren, herrar Lindroth, Beckman, Östenson, Lundgren, Nordberg och Svedberg.

Repertoiren hade att bjuda bl. a. på „*En söndag på Amager*“ „*Carl IX*“ af Ridderstad, „*Ulla skall på bal*“ „*Profbladet eller frihetens lön*“ af Blanche, „*Kartublommans bröllop*“, dramatiskt utkast i 2 tablåer med musik af A. G. Ingelius, „*Bergets gosse*“, schweitzisk scen i 1 akt med musik af samme kompositör, „*En natt i Falkenberg*“, „*Eugène Aram*“, „*Stamfrun*“ af Grilparzer, „*Den giriges dotter*“, „*Vår unga gudmor*“, m. fl.

Den 6 april gafs konsert af C. G. Wasenius, den 8 maj en föreställning af några artister, hvilka skildt sig från Hesslerska sällskapet, nämligen herr och fru Rodhe, fru Uddman, herrarne Hallberg och Pettersson.

Den 11 och 12 oktober gåfvos sällskapsspektakel till förmon för åländska familjer, nödlidande i följd af kriget. De två föreställningarna lemnade en ren behållning af 404 rub. 38 kop.

Från den 15 oktober till och med 4 februari 1885 spelade C. G. Hessler vid 31 representationer. I stället för de afgångna hade vid sällskapet till-

kommit mamsellerna Nyström, och Östergren samt herr Sundström och Svenson. Af repertoiren må framhållas två monologer af inhemske författare, „*Giftermåls kandidaten*“ af Berndtson, och „*Den 22 augusti eller fändrikens lycka,*“ af K. Rosendahl, samt vidare „*Paskuillet*“ af Maltitz, „*Skomakaren och grefvinnan,*“ „*Axel och Walborg*“. (Herr och fru Hessler i hufvudrolerna) „*Hin ondes gåfva*“, det första af Frans Hedbergs stycken, som gafs i Åbo, äfvensom „*Bouppteckningen,*“ sångspel i en akt af Pinello och von Essen med musik af C. G. Wasenius, „*Tre friare*“ af skolaris J. J. Wecksell med musik af Wasenius samt „*Poesi och Prosa*“ af Oskar Tamelander. Nyårsverser af Pinello sjöngos i teatern den 2 och 6 januari.

Kejsar Nikolais död den 2 mars 1855 och den därpåföljande „Käjsarsorgen“ gjorde för ett år slut på alla dramatiska föreställningar i Åbo. Konserter gåfvos däremot den 19 och 25 febr. 1855 samt 11 April 1856 af B. B. Broms, den 4 mars 1855 och 22 febr. 1856 af Henriette Leijer, den 27 juni och 17 okt. 1855 af C. G. Wasenius, den 6 dec. 1855 af Vivica Ekman, den 28 febr. och 3 mars 1856 af J. R. Sauvlet.

Under mars, april och maj 1856 gåfvos åtta sällskapsspektakel för välgörande ändamål. Behållningen blef 999 rubel 27 kopek.

Den 8 och 10 juli samt den 10 sept. gaf hr Georg Dahlqvist dramatiska representationer.

Vid bolagsstämma med aktionärerna i teaterhusbolaget den 6 nov. 1856 förklarade sig doktor Pinello af förekommen anledning ej vidare vilja omhänderhafva ledningen af bolagets ekonomiska angelägenheter. Med anledning häraf uppdrog stämman vården om dem åt handl. Julius Österblad i samråd med borgmästaren Kekoni och konsul G. W. Säve.

Året 1857 inleddes med en längre serie sällskapsspektakel, arrangerade af grefve G. Ph. Armfelt. *. Behållningen af de åtta första uppgick till 1250 rub. 14 kop. och afsändes till de nödlidande i norra Finland. Repertoiren utgjordes af en mängd smärre stycken. Dr Pinello hade till dessa representationer diktat en dramatisk prolog, som utfördes af sex personer. De uppträdande voro: fru H. v. Essen, född Askegren, fröknarna Plathan, v. Troil, O. Willebrand, mamsellerna Beyer, Aina Ithimæus, S. Tams, Walenius, Zeizig, grefvarne A. Armfelt, C. Armfelt och G. Ph. Armfelt, dr Pinello, löjtnanterne Bollfras och Pinello, baronerne G. och S. W. von Troil, magister Nummelin, häradshöfding A. Björksten, herrarne Boström, E. Ekman, Hülphers, Jäderholm, Lundgren och Voss. **

I mars gaf sångaren Broms två konserter.

* Varm vän af teatern, öfversättare och bearbetare af dramatiska arbeten, född 1830 död 1880 såsom lektor i franska språket vid universitetet i Helsingfors.

** Uppgifterna ur „Anteckningar rörande teatern i Finland.“

Den 14 april började hr Oscar Andersson med sällskap en sejour, som omfattade 25 representationer och fortgick till den 14 juni. Detta sällskap utgjordes af hr Andersson med fru, hr Schwartz med fru, hr och fru Malmgren, hr och fru Ljungdahl, fru Fustenborg (enka efter skådespelaren med samma namn, sedan fru Agardh), mamsellerna Arvidson,* Hellman, Bredberg och Almgren, herrarne Pulchou, Svedberg, Agardh, Berglund, Norrelius, Westerberg. Repertoiren upptog hufvudsakligen större gamla stycken och mindre nya. Nämnas må „*Försynen vakar alltid*“, skådespel i 7 tablåer, „*Inte en smula jaloux,*“ „*Edith,*“ skådespel i 4 akter, „*Gud vare lof, bordet är dukadt,*“ „*På gröna lund,*“ *Vid en fjällbod,*“ (= Til saeters), „*Ringaren i Notre-Dame,*“ (Esmeralda: fru Schwartz, Quasimodo: hr Agardh).

I augusti gåfvo fru Z. Hedin samt Georg Dahlqvist med fru tre representationer.

I oktober återvände O. Andersson med ett delvis förändradt sällskap, nu bestående af honom och hans fru, herrar Agardh och Malmgren med fruar, mamseller Sjöberg, Säfström, Arvidsson,* Sellman, Sandberg, Bredberg herrar Åhman, Pulchau, Brandt, Björkman, Berglund, Pettersson, Landegren, Norrelius, Svedberg, Bonnevier. Repertoiren upptog bl. a. „*Jane Eyre*“ (Jane: mamsell Säfstöm, Rochester: W. Åhman) „*En hufvudpassion*“, „*Andra tider andra seder*“,

* Hette egentligen Linderholm och blef 1858 i Helsingfors gift med grefve Wilh. Armfelt.

„*Efter aderton år*“, „*Drottning Margarethas noveller*“ m. m. Representationernas antal var 12.

I februari, mars och april 1858 gåfvos 12 sällskapsspektakel, vid hvilka uppfördes tillsammans 13 stycken, bl. dem „*Don Ranudo di Colibrados*“. Inkomsten tillföll dels studenthuset, dels en blifvande inhemsk teater-elevskola, dels brandskadade i Nykarleby. De spelande voro: * fruarna J. Avellan, grefvinnan af Björkstén och doktorinnan Pinello, fröknarna Fock, S. Jennings, Schultén, O. Willebrand, A. Zeisig; mamsellerna E. Ollonqvist, M. Plathan, M. och S. Tams, grefvarne C. och G. Ph. Armfelt, v.häradshöfdingarne A. af Björkstén och W. Wallenskiöld, herrarna E. Edman, Græffle, Hülphers, Lückou, Lönnbom och Silén, magister Granqvist, rådman Lönnblad, dr Pinello, löjtnant Pinello m. fl.

I maj och juni gaf Oscar Andersson 16 föreställningar, vid hvilka uppfördes bl. a. Börjesons „*Solen sjunker*“ (W. Åhman såsom Gustaf I.), Augiers „*Klädeshandlaren och hans måg*“ (Poirier: hr Åhman, Antoinette: mamsell Arvidson), „*På Lemos strand*“ af C. Rosendahl, „*Narcisse Rameau*“ (Narcisse: hr Åhman, markisinnan Pompadour: fru Andersson), „*Röfvarbandet*“ (Carl Moor: hr Agardh, Frans: hr Åhman, Amalia: mamsell Arvidson). Sällskapet var till sin sammansättning oförändradt, utom att mamsell Säfström afgått.

* Enl. „Ant. om teatern i Finland“.

Den 18 augusti gafs en dramatisk föreställning af G. Dahlqvist, den 19 september konsert af Louise Michal, den 18 november af O. Stenberg. Under oktober — december gaf en balettmästare J. F. Johannesen 19 föreställningar, vid hvilka äfven mindre teaterstycken och några större uppfördes. Utom balettpersonalen hörde till sällskapet: herr och fru Novander, herr och fru Almqvist, mamsellerna Edgren och Granberg samt herrar Österson och Lemos.

Härmed var det andra årtiondet af Åbo teaters tillvara lyktadt. Intresset för scenens konst hade blifvit allt större. Några betydande inhemska arbeten hade blifvit uppförda och därjämte flere vaudeville-monologer, i hvilka inhemska författare hade skattat åt en inom den svenska dramatiska literaturen uppkommen riktning, som lemnade kringresande deklamatorer och kuplettsångare af olika rang en nödig repertoire. Vidare förtjänar anmärkas det växande intresset för sällskapsteatern. Ur detta framgick det första försöket att uppställa en inhemsk kringresande teatertrupp. Detta gjordes af herr F. F. Novander, som kring sig samlade några personer af det Johannesenska sällskapet, herr och fru Beckman, hvilka i Norra Finland en tid bildat ett sällskap för sig, samt ett antal inhemska sujetter: mamsellerna Sontag, Söderman, Orrberg d. ä. och d. y., herrar Liljedahl, Hermanson, Nyström. Med denna trupp började han den 29 december 1858 en sejour, som

fortgick in i slutet af april 1859 med 27 föreställningar. Repertoiren upptog bl. a. „*Lefve fåfängan*“, „*Den ondes besegrare*“ (Josef: hr Lemos, Maria: fru Novander, Asmodeus: hr N.) „*När man inte har pengar*“ af Hellberg, „*En söndag på Amager*“, „*En midsommarnatt i Dalarne*“, „*Delila*“, skådespel i 5 akter af O. Feuillet, öfversatt af C. Ph. Armfelt m. m. Herr Novanders framgång var icke stor. De inhemska sujetterna uppträdde visserligen i ganska betydande roler (mamsell Orrberg d. y. t. ex. såsom Anais i „Debutanten och hennes far“, mamsell Söderman såsom Amalia i „Röfvarbandet“) men lyckades ej hålla intresset vaket.

Den 14 maj konserterade Ch. Kellerman. I juni gaf balettmästar A. Selinder med sin elevteater 5 och i augusti 9 föreställningar. Hans sällskap utgjordes denna gång af Ida Berger, Hanna Rosendahl (sed. fru Tivander), Mina Pettersson, Maria Andersson, Mathilda Bäckström (sed fru Hodell), Hilda Ringvall, Anna Lundström (sed. fru de Wahl), Helene Wiberg, Mina Risberg, Clara Johansson (sed. fru Gardt), Carl Brohman, Rob. Sjöblom, Knut Tivander, Frans Hagman, Osk. Lundell, Gustaf Ullberg, Gust. Callmén, Gustaf Wolter, och Teodor Nilsson. I juli uppträdde herr O. Strandberg med fru och herr Uddman 3 gånger, i september Novanderska sällskapet likaledes 3 gånger. Den 3 december konserterade C. G. Wasenius, den 7 februari 1860 E. Fabritius. I mars gåfvos 5 sällskapsspektakel till förmon för pauvres

honteux och ett för studentkårens dramatiska förening. Bl. a. uppfördes „Preciosa“. I april gafs 4 gånger af amatörer operan „*Schweitzerfamiljen*“ för att samla medel till bildandet af ett musikaliskt sällskap. Den 28 mars och 30 konserterade fröken M. In de Betou, som i nämnda opera innehaft hufvudpartiet. Den 7 maj gaf handelssångföreningen konsert.

I oktober och november 1860 gaf P. J. Deland 11 föreställningar. Hans personal utgjordes af hr och fru Schwartz, hr och fru Almlöf, hr och fru Lindmark, hr och fru Martinsson, fru Fornell, mamsellerna Ryberg, Deland, Magnusson, Lamberg, Rosendahl och A. Rylander, herrar Strindberg, Boström, Norrman, Gräntz, Svedberg, Norelius, Carlsson* och Hafgren. Nya repertoirstycken voro: „*En fattig ung mans öden*“, „*Syrsan*“ samt „*Orpheus i underjorden*“, förstlingen på Åbo scen af en konstriktning, alstrad af det andra franska kejsaredömet och snart allsmäktig. Sejouren afbröts genom ett dödsfall inom den kejserliga familjen och fortsattes från den 17 maj 1861 in i juni med 14 representationer**. Nya för Åbo voro följande stycken: „*Förtalet*“ af Scribe, „*Deborah*“, „*De okända*“ af Holberg, „*Ett parti piquet*“, „*De oskiljaktiga*“ af Heiberg, „*Den svaga sidan*“, (som på sin tid väkte stort uppseende), „*Sven och liten Anna*“, af H. Martinson, „*Elfjungfrun*“, af Heiberg, m. m.

* Carlsson, f. d. underofficer, var Åbobo.

** I mars, april och maj 1861 gåfvos konserter i teatern af L. Westerdahl (2), C. G. Wasenius (2), V. Ekman, M. In de Betou (2) och O. Stenberg.

Den 7 aug. konserterade violinisten Joh. Lindberg. I augusti gåfvo artister från Stockholm 5 föreställningar, vid hvilka utfördes bl. a. „*En öfverste i forna dagar*“, „*Nürenbergerdockan*“, och Rossinis: „*Barberaren i Sevilla*“. De uppträdande voro: hr Strandberg med fru, fru Hedin, mamsell Sandberg, hrr Arlberg, Arnoldson, Dahlgren och Uddman.

I oktober och december föranstaltade den af dir. C. G. Wasenius bildade „orkesterföreningen“ konserter.

I december 1861 och januari 1862 gåfvos 9 sällskapsspektakler af ungefär samma personer, som tidigare uppträdt under direktion af grefve G. Ph. Armfelt. * I maj uppfördes 4 gånger „*Den bergtagna*“ af bildningscirkelns medlemmar till förmon för dess kassa. Under förra delen af år 1862 gåfvos i teatern konserter af C. G. Wasenius, Fr. Boström, Osk. Stenberg, Aug. Meissner.

Den 17 augusti gaf fru Z. Hedin en dramatisk föreställning. I augusti och september uppträdde Selinderska sällskapet 13 gånger. Det var nu tillökt med mamsellerna Granlund, Dahl, Therese Björklund och Hilma Tengmark, samt herrar Flodin, Ahlström och Julin.

---

* I februari gåfvo „handtvärkssångföreningen“ och „bildningscirkeln“ i „Hotel du Nord“ två föreställningar. I bokhandlaren J. Th. Åkermans rika samling af program finnas litograferade sådana äfven för dessa representationer, hvilka program tillika äro afsedda att tjäna såsom inträdesbiljetter.

I december uppförde "bildningscirkeln" „Läkaren" två gånger till förmån för de nödlidande i norra delen af Åbo län samt en gång för ritskolan i Åbo. Samma stycke gafs äfven i januari 1863 för ett välgörande ändamål. Under januari, februari och april fortsattes af olika grupper för olika ändamål sällskapspektakel, vid hvilka uppfördes b. a. „*En fattig ädling*", „*Veteranerne*" af Jolin, „*Veteranens jul*" samt „*Sommarnatten*" med Greves musik (3 gånger.)

Under förra delen af året gåfvos konserter af Wasenius, Fabritius och Stenberg.

I juni gåfvo sujetter från Helsingfors teater näml. hr Gustafsson med fru, mamsellerna Hammarstrand, Rylander, Rosendahl och Andersson samt herrar Otterström, Agardh, Högfeldt och Pettersson sju föreställningar, vid hvilka uppfördes bl. a. „*Kan ej*", „*Pudra och pudras*", „*En liten skatt*", „*Marinettes små skälmstycken*".

Under senare delen af 1863 konserterade i teatern Signe Hebbe (2 ggr) samt Wasenius och Boström. I december gaf Charles Backman med fru två dramatiska föreställningar.

I mars och april 1864 gåfvos för olika ändamål 5 sällskapsspektakel, vid hvilka uppfördes bl. a. Kneissels femaktsskådespel, „*Spelmannen*", i hvilket hufvudrolen utfördes af konsul Chr. Fr. Voss (död 1888 i följd af ett fall i teaterhustrappan.)

Den 24 april började J. Roos' sällskap en

sejour, hvilken omfattade 16 representationer. Hans sällskap utgjordes af honom själf med fru, dotter och son, herr och fru Haqvinius, herr och fru Brandt, herr och fru Dahlgren, fröken Björnberg, mamsellerna Holmberg, Hermansson, Eklund och Fourong, herrar Eurén, Sundberg, Sandberg och Björklund. Repertoiren upptog bl. a. „*Cora*,“, Mosenthals „*Kristian II*“ „*Molincharts grannar*“ „*På Finlands gamla strand*“ med musik af E. Fabritius. Dumas' „*Henrik VIII*“, skådespelet „*Barberaren i Sevilla* (Figaro: hr Roos jur.) Topelius' „*Ett skärgårdsäfventyr*“.

I augusti och september gaf Selinder 23 föreställningar. Vid hans sällskap hade tillkommit mamsellerna Eriksson, Helleberg och Uddman samt herrar Hodell, Gardt, Holmgren, Key och Happe. Med anledning af Porthansstodens aftäckning den 9 september förevisades denna i tablåer vid några representationer. Senare gåfvos af „Bildningscirkeln“ fem föreställningar, i hvilka själen var „Kalle Glader“: kontoristen. Engström. *

Den 27 december började herr Schwartz och Novander en sejour, som med 40 representationer

---

* På programmet för den 25 november 1864 finnes biljettprisen för första gången angifna i mark och penni, näml: för första rad, avantscener och parkett 2 m. 40 p. andra radens stora loge och amfiteater 2 m., andra radens fond och oxögon 1 m. 60 p. stående parkett och andra radens sida 1 m.

fortgick in i april 1865. Sällskapet bestod af herrar Novander med fru, Carlberg med fru, Westermark med fru, mamseller Wisell (sedan fru Bergström och en af de mest lyckade operettdivor, gjorde nu i tragiska roler) Gille, Galleradi, Sandberg, herrar Schwartz, J. och D. Bergström, Norrelius, Gille, Lindblad, Strindin. Repertoiren upptog bl. a. „*Edith*“ af fru Birch-Pfeiffer, Wijkanders „*Lucidor*“ (Magdalena: mamsell Wisell), Börjesons „*Erik XIV*“ (titelrolen: hr Novander d. ä.), „*Röfvarbandet*“ (Carl Moor: hr Schwartz, Frans: hr Novander, Amalia: mll. Wisell), Berndtson „*Ur lifvets strid*,“ som nu för första gången gafs i Åbo, och mycket annat. Efter några smärre representationer af „bildningscirkeln“ i april var teatern stängd i närmare ett års tid.

Redan vid teaterhusbolagets årsstämma den 7 november 1861 hade fråga väkts om restaurering och utvidgning af teaterhuset samt om uppförande af ett nytt stenhus mot Alexanderstorg. Detta förslag slutbehandlades vid stämman den 15 oktober 1864, då bolaget beslöt, att teaterhuset skulle omändras och tillbyggas, teatern förses med ny inredning och nya dekorationer, nya inventarier och gasledning samt ett nytt, tre våningar högt stenhus uppföras på den del af bolagets tomt, där den gamla träteatern fans. Kostnadsförslaget, uppgjordt af arkitekten C. J. v. Heideken, steg till 154,800

mark. Åt direktionen uppdrogs att utvärka ett amorteringslån à 120,000 mark. Återstoden af summan skulle uttaxeras bland aktionärerna. Vid samma tillfälle beslöts, att direktionens ledamöter, hvilka en tid bortåt varit tre, åter skulle ökas till fem. Desse blefvo kommerserådet C. M. Dahlström (ordf.) handl. J. Österblad (värkställande direktör) handl. G. Th. Forsell (som redan 1860 efter lagman Kekonis död invalts), revisor A. W. Lundström och handl. G. A. Lindblom. Handl. Forsell afled samma år, och i hans ställe inträdde handlanden P. C. Rettig. Både restaurerings- och nybyggnadsarbetet begynte år 1865. Nya dekorationer målades af E. Söderstrand († 1869). Vid direktionens sammanträde den 27 jan. 1866 inlemnades af dr Pinello en anhållan att få inviga den restaurerade teatern genom att med tillhjälp af amatörer uppföra hans skådespel „Brigitta Kurck". Tidigare hade dock redan aftal uppgjorts med den af direkt. C. G. Wasenius ledda „Orkesterföreningen", att den skulle anordna invigningshögtidligheten. Vid samma tillfälle bestämdes hyran för teatern till 100 mark för afton.

Invigningsfesten egde rum den 16 mars 1866. Efter en festmarsch af C. G. Wasenius flög ridån upp och visade ett landskap med ekskog, ur hvars djup hördes „Suomis sång". Under andra strofen delade sig molnen i fonden och visade Auras sång-

mö" (framstäld af mamsell Charlotte Ekman, känd sångerska, året 1865 engagerad vid kongl. operan i Stockholm, senare gift Rancken, död 1867) med fackla i handen. Under accompagnement af orkester framsade hon verser af K. R. Malmström. Konstens genier frammanades och uppträdde, sju till antalet, hvarefter åt dem Thalia-templet öfverlemnades med följande ord:

Er egnas nu detta konstens hus.
Må edra hägnande händer
Här lyfta anden från jordens grus
Och tända skönhet och fröjd och ljus
Kring Auras fräjdade stränder.

Vidare följde musiknummer, tablåer och en liten teaterpiece. *

Den 3 april tog C. O. Lindmark den nyinredda teatern i besittning och fortfor att spela in i juni (tillsammans 34 föreställningar.) Sällskapet utgjordes af herr Lindmark med fru, hr Fehrnström med fru, fruar Littmark, Fornell och Elfström, mamseller A. Rylander, Paul, Statlander och Smedberg, herrar Lindström, Bäckgren, Eurén, Brundin, Strindberg, Julin, Bosin, Rahm, Sundvall, Bothén. Representationerna inleddes med en dramatisk pro-

* Prisen vid denna representation, hvilka sedan blefvo för en tid oförändrade, voro: avanscener och parkett 3 m, balkong och amfiteater 2 m. 50 p., parterre 2 m, andra radens fond 1 m. 50 p, andra radens sida 1 m.

log af Pinello. Vidare gafs: „*Ur Karl XII:s ungdom*“ af Börjeson, „*Kejsarinnans fånge*“, „*Fregattkaptenen*“ (Fromant: hr Strindberg) „*Rosa och Rosita*“, „*Den sköna Helena*“ (Helena: fru Fornell, Paris: hr Brundin), „*Syrsan*“ (fru Fehrnström), „*De små foglarne*“, „*De nygifta*“, „*Jane Eyre*“ (fru Fehrnström), „*Carl XI och Ulrika Eleonora*“ af Th. Hagberg m. m.

I maj och sept. gaf Joh. Lindberg tre konserter, i sept. C. A. Nyman med familj två dramatiska föreställningar, i okt. E. W. Floessel två konserter, C. Dahmgren och E. Rohjan en dramatisk soire samt i dec. amatörer två spektakel.

I jan., mars, april och maj 1867 gåfvos för olika ändamål 8 sällskapsspektakel. En af rollerna i Benedix' lustspel „*Morbror Pehr*“ utfördes den 29 mars af gymnasisten Th. L. Eck, men då gymnasiets prorektor i följd häraf inspärrade honom i „carcer“, spelades rolen den 5 april af fröken Jacobina Lilius, som ofta vid bildningscirkelns och andra dramatiska roler med framgång uppträdt (sed. fru Bergroth.) Den 12 april uppträdde den 65 årige doktor Pinello för sista gången på scenen i „*Under utställningen*“ af Hedberg.

I juni gåfvo hr Åhman och Pousette med stor framgång 10 föreställningar. Sällskapet utgjordes af herrar W. Åhman, Pousette med fru, Gustafsson med fru, Raa med fru (född Hedvig Charlotte Forsman, nu fru Winter-Hjelm) hr Alb. Åhman med fru,

Wagner med fru, fröknarna * Hartman, Hammarstrand, J. Hermansson, Sofie Wiberg (nu fru Cysch), herrar Ahlström, Lichtenberg, Carlberg, Mallander, Grip, Novander, Holmberg, Smitt. Repertoiren upptog „*Moderna vinglare*,“ „*Giboyers son*,“ „*Hamlet*,“ (titelrolen: hr Ahlström, Ophelia: fru Raa) „*Dagen gryr*“, „*Solen sjunker*,“ „*Axel och Walborg*,“ (herr och fru Raa), „*Regina v. Emmeritz*,“ „*Ett original*,“ af C. Mannerheim och „*Orleanska jungfrun.*“

Från 20 okt. till den 7 jan. 1868 gaf C. O. Lindmark 32 föreställningar. Hans sällskap var nu tillökt med hr H. Apelbom jämte fru, fru Tibell, „mamsellerna“ Clara Rylander (sed. fru Björlin), Eggers och Vidgren (sed. fru Sandberg-Norrby) samt hr Lundgren. Af stycken, nya för Åbo, må nämnas: „*Familjen Benoiton*,“ „*En papperslapp*“ af Sardou, „*Herdarne*,“ operett i 3 akter af Offenbach, *Storhertiginnan af Gerolstein*,“ m. m.

Under de fyra första månaderna af 1868 gåfvos af skilda sällskap 12 amatörspektakel, en del i bildningscirkelns lokal. Under maj och juni gaf C. O. Lindmark likaledes 12 föreställningar, vid hvilka bl. a. Hodells „*Andersson, Pettersson och Lundström*,“ för första gången uppfördes. I juli uppträdde på genomresa det af herrar Aug. Berndt och And. Selander ledda sällskapet från „Nya teatern“ i

* Det var första gången denna titel upptogs på programmet, en följd af „frökenformen“. Den användes fortfarande från denna tid. Direktör Lindmark vidhöll dock på sina affischer den gamla titulaturen.

Stockholm * Den 26 aug. konserterade i teatern fröken Emelie Mechelin och hr Joh. Lindberg, den 3 och 6 dec. C. G. Wasenius.

Under förra delen af 1869 gåfvos flere sällskapspektakel. Den 14 febr. konserterade C. G. Wasenius, den 23 mars violinisten Alex. de Rancheraye, den 2 och 30 april „musikaliska sällskapet,“ den 9 juni Louise Michal. I juli och i augusti gåfvos tre föreställningar af skridskoartisten Jackson Haines, som åtföljdes af några dramatiska artister. Den 19 sept. konserterade fru Aurore Ritou, (född Huldberg, under flere år en mycket anlitad musiklärarinna i Åbo och ett godt stöd för de musikaliska intressena på orten), den 21 okt. Ida Basilier (sed. fru Magelsen).

Den 3 oktober började fru Theres Elfforss (född Öberg 1825, enka efter teaterföreståndaren L. E. Elfforss 1869) med sällskap en längre sejour, hvilken med 43 representationer fortgick till den 7 februari 1870. Sällskapet utgjordes af fru Elfforss, hrr Forsberg, Pulchau med fru, Westermark med fru, Lindroth med fru, Lundgren med fru, fröknarna S. v. Lühmann (sed. fru Paulsson), H. v. Lühmann (sed. fru Lindblad, nu fru Forsslund), och Hulda Couleur, herrar Paulsson, Lindblad, Aug.

---

* Angående detta sällskap se skildringen: „Åtta år vid mindre teatern“ i „Bakom kulisserna“ af Magnus Ringh. Stockh. 1887.

Lindberg, Schoultz och Wallin. Repertoiren upptog bl. a. „*Richard Scheridan*“, „*Bröllopet på Ulfåsa*“, „*Gringoire*,“ (i titelrolen: hr Paulson, Loyse: fröken H. v. Lühmann) „*Onda tungor*“, „*Fruarna Montanbreche*, „*Walborgsmessoaftonen*“, „*Spanska konsuln*“, „*Mjölnarfröken*“, „*Kung Märtha*“, „*Narcisse Rameau*“ (hr Forsberg i titelrolen, fru Elfforss: markisinnan Pompadour) „*Den ondes besegrare*“ (Asmodeus: August Lindberg), „*Många vänner, litet vänskap*“ af Sardou „*Fredman och Ulla Winblad*“, „*Korp-Kirsti*,“ „*Cora*“, „*Ung-Hanses dotter*“, „*Daniel Hjort*“ (hr Paulsson), Pinellos „*Brigitta Kurck*“ m. m. *

Under sejouren gafs en mycket lyckad operamaskerad, den första som föranstaltats i Åbo teater. Fru Elfforss lät för ändamålet i teatersalongen anbringa ett golf, som sedermera af bolaget inlöstes, och för hvars användande för framtiden bestämdes en skild afgift af 200 mark för gång.

Den 18 december 1869 gafs i teatern en soiré till förmon för studenthuset, vid hvilken bl. a. uppfördes en för tillfället sammanskrifven dramatisk dikt: „Skaldens syn“ af K. J. Edelsköld med musik, arrangerad af dir. W. v. Lühmann, Elfforsska sällskapets orkesteranförare. Hufvudrolen Phantasos återgafs af mag. T. O. Ilmoni. Samma stycke gafs ånyo vid en soiré den 28 april 1870.

* Enligt en anteckning af herr G. E Westermark i teaterns minnesbok utgjorde medelinkomsten vid fru Elfforss' föreställningar 647 mark 50 penni.

I maj och juni 1870 gåfvos 17 representationer af följande artister från Helsingfors' nya teater: herr och fru Gustafsson, herr och fru Raa, herr och fru Fehrnström, herr A. Åhman med fru, fröknarna Aug. Grabow (sed. fru Kruskopf), Sofie Wiberg, Helga Frankenfelt (sed. fru Stuxberg), Widgren, Schwabitz och Thunberg, hrr Aug. Westermark, Agardh, Mallander, Apelbom, Wolter, Strandqvist, Salin, Fristedt, och Renholm. Repertoiren upptog bl. a. „*Regina v. Emmeritz*", „*Maria Stuart i Skottland*", „*Man skämtar icke med kärleken*", „*Hamlet*", „*Herrar Dunanans resa*", „*Maria Tudor*", „*Drottning Filippa*", „*Kan ej*", „*Daniel Hjort*". „*Fäktaren från Ravenna*" m. m.

I augusti uppförde fröknar Hedvig Harling (sed. fru Willman), Wilh. Söhrling, hrr Arlberg, Dahlgren och Willman vid fyra föreställningar „*Regementets dotter*", „*Kärleks-drycken*", „*Don Pasquale*", „*Alphyddan*" m. m.

Den 22 och 25 september 1870 gaf fru Raa biträdd af amatörer två representationer, de första offentliga i Åbo, vid hvilka finska språket användes.

I oktober gaf herr A. Westermark med sin nybildade elevteater tre representationer. De uppträdande voro utom ledaren fröknarna Liebert, Wilen, Sandström och Rydberg samt herrarne Nordström och Himberg.

Från november till och med mars 1871 gaf C. O. Lindmark 46 teaterföreställningar och två

operamaskerader. Hans sällskap utgjordes nu af hr Martinsson med fru, hr Sandberg med fru, fruarna Dahmgren och Sundberg, „mamsellerna“ Elies, Dorsch (sed. fru Bosin), Magnusson, A. Fröberg, J. Fröberg, herr Bäckgren, Julin, Rahm, Eurén, Hagman. På repertoiren märktes bl. a. „*Herr Perrichons resa*“, „*Det skadar inte*“, „*En krona*“ af Bäckström, „*Slägtingar*“ af Benedix, „*Ur lifvets strid*“, „*Döden fadder*“, („efter 21 årig hvila“, heter det på affischen. Stycket hade senast gifvits 1852) „*Trettio år af en spelares lefnad*“. Den 15 januari 1871, då Finlands press firade sin 100 års tillvara, var en „festrepresentation“ föranstaltad, då man såg Porthan (framstäld af hr Sandberg) o. a. uppträda.

Vid teaterhusdirektionens sammanträde den 11 februari 1871 tillkännagafs, att dr Pinello till teatern lemnat sin bild, modellerad af artisten Sjöstrand, med anhållan, att den måtte erhålla någon plats „uti det tempel, bland hvars grundläggare han varit en och hvars sånggudinnor han efter sin ringa förmåga såsom författare, skald och skådespelare egnat en stor del af sin långa lefnad“. Medaljongen upphängdes i teaterfoyern, där den var synlig intill 1881, då den vid teaterhusets brand skadades af elden. *

---

* Det är med vemodig känsla man i „Små berättelser och tidsbilder af von Puff“, III, Åbo 1874, läser Pinellos ord: „jag kan med trygghet hoppas, att åtminstone

I maj spelade A. Westermarks elevteater 3, i september och oktober 13 gånger. Den hade nu tillökts med fröknar Gullsten (sedan Toikka, nu fru Aspegrén) Heerman, Stefano, Wickstöm, Welén och Sarén samt hrr Aspegrén, Renholm och Öqvist. Äfven några finska stycken gåfvos.

Den 14 juni konserterade Signe Hebbe, den 25 sept. Louise Michaëli. I november uppträdde ett „associationssällskap“ sju gånger.

Från 28 januari 1872 till 16 april gaf C. O. Lindmark 32 representationer och en maskerad. Hans sällskap var nu tillökt med hr Strindin jämte fru och herr Åström. För Åbo teater nya stycken, som gåfvos, voro „*Majorens döttrar*“, „*Advokaten Knifving*“, „*Fröken Elisabeth*“, „*Ladyn af Worsley-Hall*“, m. fl. Den 11 februari förekom en prolog till Franzéns minne.

Sedan kommerserådet P. C. Rettig $18^{21}/_{8}71$ aflidit, utsågs vid stämma $18^{27}/_{3}72$ till hans efterträdare inom teaterhusdirektionen handl. G. F. Åkerman.

Från 13 september till 13 november gaf Knut Tivander 28 representationer. Till sällskapet hörde utom herr och fru Tivander, hr Caspér med fru, fruarna Åhman och Meijer, fröknarna Pettersson, mag-

---

så länge min afbild, hel och oförderfvad, intar sitt måhända oförtjänta rum i Åbo teaters foyer, mitt namn skall fortlefva i ett och annat varmt, fastän i världshändelsernas tumult föga betydande konstnärshjerta“.

nusson, Helin, Thulin (sed. fru Hillberg), Lindelöv, Öhrström, Welén, H. Caspér och T. Caspér, herrar Fahlbeck, Wikström, Sellström, Ahlström, Hammarstrand, Paul, Carlsson och Svalander. Repertoiren upptog t. ex. Hodells *„Syfröknarna“*, Offenbachs *„Snöboll“* och framför allt *„Frihetsbröderna“*.

Den 1 december konserterade prof. O. Byström, den 8 december hr A. E. Westerlind. Under loppet af 1873 gaf den förstnämnde tre konserter i teatern. I februari 1873 gåfvos tre sällskapsspektakel. Den 25 mars vid en soiré för finska artisternas och litteratörernas pensionsförening uppfördes en dramatisk prolog „Den yngste“ af K. J. Edelsköld med musik af C. G. Wasenius.

Efter revisor And. Wilh. Lundströms död invaldes vid stämma 18$^{22}/_{3}$73 i teaterhusdirektionen handl. Fredric Rettig.

I oktober återkom Tivander och gaf intill den 28 december 38 representationer. Hans sällskap hade tillvuxit med fru Dahmgren, fröken A. Rustan (uppträdde bl. a. såsom Preciosa) och herr Jändel. Hr T. bjöd nu på *„Tjufskyttarne“*, *„Theblomma“* m. m.

I januari 1874 anlände finska teatertruppen för första gången till Åbo och uppträdde intill den 26 febr. 26 gånger. Talscenens personal utgjordes af herrar Kallio, Wilho, Lundahl, Böök, Leino, Aspegrén med fru, Törmänen, Manninen o. fröknarna Heerman, Tötterman, Savolainen och Nousiainen. Några af dessa medvärkade äfven i sångpiecer

Den egentliga opera-personalen utgjordes af fröknarna Emmy Strömer (sed. fru Achté), Sofie Strömer (sed. fru Bonnevie) och Avellan (sed. fru Thuring) samt herr Ericsson (svensk), Achté och Bergholm. De förnämsta stycken, som gåfvos, voro „*Trubaduren*“ „*Jeppe på berget*“ och „*Lucia*“, E. F. Jahnssons „*Barthaldus Simonis*“, Kivis „*Margaretha*“ och „*Kihlaus*“, „*Maria Tudor*“, „*Kabal och kärlek*“.

Den 16 mars firades i teatern Choreus-fest.

Vid stämma $18^{28}/_{3}74$ beviljades åt biljettförsäljerskan fru Granberg, som i 40 år innehaft denna plats, för hennes återstående lifstid en årlig pension. Vid samma stämma diskuterades önskvärdheten och möjligheten att kunna uppställa en skild teatertrupp för Åbo och Wiborg. Den åsikt uttalades, att truppen lämpligast skulle spela i Åbo oktober, november och december samt från ryska fastans inträde till öppet vatten. Åt direktionen öfverlemnades att vidtaga åtgärder för planens realiserande. Vid samma tillfälle uttalades bolagets varmaste tacksamhet till handl. Julius Österblad, hvilken i tjugufem års tid på ett utmärkt sätt och utan någon ersättning i egenskap af värkställande direktör handhaft bolagets affärer, under de senaste tiderna därvid biträdd af sin bolagsman, handl. H. G. Hoffstedt.

I mars och april gaf Tivander 14 representationer. En nyhet var nu „*Prinsessan af Trebisonde*“.

Den 5 september konserterade Emmy Stömer, den 8 Ida Basilier.

I oktober gaf fru Elfforss 17 representationer. Hennes sällskap utgjordes af hr Forssberg, herrar Pulchou, Westermark, Åbjörnsson, Wallin och Grundström alla med fruar, fruarna Boström, Brunie och Becker, fröknarna Petersen och Malmqvist, hrr Åberg, Ryberg, Rådeström och Borgström. Nu uppfördes bl. a. „*Nerkingarne*“, „*Efter tusen år*“ af Bögh, „*Diamanterna*“ af Offenbach, „*De hundrade jungfrurna*“, af Lecocq m. m. *

I teaterns minnesbok yttrar hr G. E. Westermark: „Innan vi lemnade Åbo, blefvo vi oförmodadt i tillfälle att få bevista en representation af det unga finska operasällskapet. Den höga konstnärliga ståndpunkt, detta redan intagit, kunde ej annat än angenämt öfverraska oss. Konsten är kosmopolit, dess hem hela den civiliserade världen. Dess utöfvare böra derför broderligt räcka hvarandra handen, på hvilken torfva af jorden de träffas. Det skulle mycket glädja oss, om finska operasällskapet ej förmådde att någon gång besöka Sverige, där de kunde vara förvissade att blifva mottagna med de lifligaste sympatier“.

Den finska lyriska scenens personal hade nu tillväxt med hrr Elis Duncker, Genetz, Pesonen och Kurikka samt fröken A. Rinman (sed. fru Kajanus.)

* Enligt anteckning af hrr Westermark i teaterns minnesbok var medelrecetten för fru Elfforss vid detta besök i Åbo 809 mark.

På repertoiren stodo nu operorna *„Trubaduren,“* *„Barberaren i Sevilla“*, *„Norma“* och *„Lucia“*. I slutet af december anlände äfven den dramatiska afdelningen. Intill den 28 februari 1875 gaf finska teatern tillsammans 45 representationer.

Vid stämma 18 $^{12}/_{3}$75 invaldes efter aflidne kommerserådet C. M. Dahlström till direktionsledamot handl. H. G. Hoffstedt, som samtidigt blef värkställande direktör. Ordförande blef nu kommerserådet Lindblom.

I mars och april uppträdde Conrad Landegren med sällskap 15 gånger.

Den 16 april konserterade fröken Anna Byström, den 27 horpolekaren hr Sjödén.

Under maj och juni 1875 gaf hrr F. F. Novander 17 representationer. Hans sällskap utgjordes af hrr Thorell, Dahlgren, Collden, Lindblad och Lundgren med fruar, fru Hellberg, fröknarna Öhrström, Wickström och Holmgren, herrar Lundberg, Strömberg, Comstedt, Norman, Berndes, Schörling och Wahlgren. Sällskapet uppförde bl. a. *„Drottning Margot och Hugenotterna“*, *„Så tuktas en argbigga“*, (den 31 maj inbjöds till en representation af detta stycke den till studentmötet i Upsala resande akademiska ungdomen från Helsingfors), *„Alt för fosterlandet“* af Sardou, *„Villovägar“*, af Gustafsson, *„Orleanska jungfrun“*, *„Regina v. Emmeritz“*, *„Efter femtio år“*, m. m.

I augusti återvände samma sällskap och gaf

26 föreställningar. Vid dem uppfördes bl. a. „*Sköflad lycka*“, „*Wasa-arfvet*“, af Hedberg „*Teaterlif*“, af Hodell, „*Ruy Blas*“.

Den 17 oktober konserterade Ida Basilier, den 31 oktober gaf fru Winter-Hjelm en soire. I november uppfördes „*Lucrezia Borgia*“, „*Lucia*“ och „*Alexandro Stradella*“, vid nio föreställningar af finska operasällskapet. Detta hade ökats med fröknarna Fanny Tallgren (nu fru Spiik), Alma Wikström (nu fru Lund) och Mathilda Wecksell, fru Stenberg (sed. fru Granholm) m. fl. Böhmaren Josef Navratil sjöng tenorpartien.

Under februari, mars och april 1876 gaf L. Fichtelberger med ett tyskt operasällskap 27 representationer, vid hvilka i det närmaste lika många operor uppfördes. Artisterna voro: fruarna v. Pöllnitz och Fichtelberger, fröknarna Winter, Grotjan, Hertzberg m. fl. (Den 28 mars, då det gälde att åstadkomma „tio flickor“ medvärkade äfven fröknarna Schimmer och Schein) herr Otto, Sonn, Bartsch, Lamborg, Kaminsky m. fl.

Vid stämma $18^{20}/_{3}76$ beslöts uppförandet på teaterhustomten af ett nytt trevånings stenhus mot Eriksgatan. För ändamålet skulle ett lån af 100,000 mark upptagas.

Den 27 mars konserterade prof. Byström, den 23 april Alie Lindberg (nu fru Larsen) och violinisten Nieman, den 28 april Alma Fohström, o. s. v.

I juni gåfvos två representationer af artister från Helsingfors, herr Skotte med fru, fröknarna Thulin och Wessler (nu fru Molander), herr Svedberg, Martinson och Åkerberg. Bl. a. uppfördes Björnsons „*Ett handelshus*“.

I september konserterade Ida Basilier två gånger, i november Signe Hebbe tre.

Från den 6 januari 1877 till den 10 april gåfvos 43 representationer af Elfforska sällskapet, som nu utgjordes af fru Elfforss, hrr Forsberg, Sundvall med fru, Paulsson med fru, Westermark med fru, fru Carlberg, fröknarna Fröberg, Sundberg, Lindström, Olson, Kruse (nu fru M. Fröberg), Maijer, herrar Riego, Petterson, Mauritz Fröberg, Engdahl, Malmström, Nordström. Nya stycken voro bl. a. „*Sufflörens recett*“ *) „*En teaterpjes*“, „*I natten*“ af Lagus, „*Jorden rundt på 80 dagar*“ och framför allt „*Kämparne i Helgoland*“, i hvilket stycke fru Carlberg var en kraftfull Hjördis.

I april gåfvos två sällskapsspektakel, i maj hrr G. E. Westermark med biträde af amatörer tre gånger „*Urdur eller Neckens dotter*“.

Under oktober, november och december gaf finska operasällskapet 28 föreställningar. Vid dem utfördes „*Czar och timmerman*“, „*Barberaren i Sevilla*“

* Fru Elfforss' affischer återgåfvo i finsk öfversättning styckenas namn: Så hette t. ex. „*Sufflörens recett*“: „Kuiskuttelijan hyväntekiäiset.“

„*Faust*“ (titelrolen: Navratil, Margaretha: fröken Naema Ingman, nu fru Stark, Mefistopheles: hr Bergholm, „*Martha*“ (titelrolen: fröken Lagus, Nancy: fröken Braxeen) „*Alexandro Stradella*“ (Leonora: fröken Wikström), „*Trollflöjten*“, „*Svarta Dominon*“, „*Norma*“, „*Lucia*,“ „*Ernani*“ (titelrolen: Bruno Holm.)

I januari och februari 1878 gaf „Handelsgillet“ tvänne dramatiska representationer under ledning af mag. Emil Nervander.

Från 24 februari till 14 april gaf finska talscenen 24 föreställningar.

Vid stämma $18^{23}/_{3}78$ valdes till direktionsledamot konsul J. Julin och till suppleant handl. Fab. Åkerman.

I april gåfvos till förmon för Brahestoden 6 sällskapsspektakel, anordnade af generalkonsulinnan Vivi Malm och grefve C. Armfelt.

Den 7 maj konserterade Ida Basilier, den 5 september Mathilda Lagermark (nu fru Evensen.)

Från den 15 september t. o. m. 11 november gaf Elfforsska sällskapet 31 representationer. Det var sammansatt ungefär som föregående år. Hrr Sundvall och Westermark med fruar hade afgått. Tillkomne voro: hrr Aug. Lindberg (Gringoire, Hamlet, Richard Scheridan m. m) Askling och Svenson samt fröknarna Dahlquist och Svenson. Såsom gäst uppträdde herr Ernst Hillberg (Edmond Kean i „En arbetare“, Bonnegrace i „Från Amerika“,

Sigurd i „Kämparne", Laertes i „Hamlet", Birger Jarl i „Bröllopet på Ulfåsa".)

Nya stycken för Åbo voro: „*Från Amerika*", „*En kinkblåsa*" af Moser, „*En vintersaga*" af Shakespeare, „*Samhällets pelare*" af H. Ibsen samt „*Familjen Fourchambault*".

Den 29 oktober konserterade fröken Hortense Synnerberg.

Den 26 december började finska teatern en sejour, som med 20 representationer utsträktes till den 16 februari 1879.

Under april och maj gaf svenska teatertruppen från Helsingfors 29 föreställningar. Teaterhusbolaget hade för dessa garanterat en bruttoinkomst af i medeltal 800 mark, hvilken summa blef till fullo inspelad. Sällskapet utgjordes af: herrar Agardh, Skotte och A. Åhman med fruar, fruar Emma Engdahl, Björlin och Palm, fröknar Wessler, Stier, Hilma Frankenfeldt, Hjelmdahl, Grahn (nu fru Sinebrychoff), Beckman, Ellmin, Nyman, Lönngren, Ekebom, Wilén, Degerholm, Kumlander, Snellman, och Falck (såsom gäst, sed. fru Hofer), herrar Svedberg, Zachrison, Palme, Klingstedt, Löfving, Svenson, Lindfors, König, Siljander, Löfgren, Berthman, Bentzon, Hofer, Snellman. Af de gifna styckena må nämnas: „*Ambrosius*" af Molbech (Hr E. Zachrison i titelrolen) „*De karlarne, de karlarne*" af Rosen „*Fiammina*" af Uchard, (fröken Stier i titelrolen) „*Väringarne i*

Miklagård," „*Cornevilles klockor*" „*Den vilseförda*" (Violetta: fru Engdahl), „*Sömngångerskan*" (titelrolen: fröken Falck) „*Mignon,*" (titelrolen: fru Engdahl), „*Madame Angots dotter*" (titelrolen: fröken Hjelmdahl) „*Maskeradbalen*".

Från 24 oktober t. o. m. 16 februari 1880 spelade Aug. Sandberg med sällskap 53 gånger. Personalen utgjordes af herr och fru Sandberg (född Fourong), herr och fru Åberg, fru Borgström, fröknarna Björklund (sed. fru Nilsson), Lundgren (sed. fru Åkerberg), Hanna och Clara Ewertz, Ohlson, Holmberg, A. och H. Åkerblom, Åhrdahl, Wallin, Carlson, herrar Bror och Axel Ohlsson, Åkerberg, Nilsson, Dahlberg, Svenson och Himberg. Repertoiren utgjordes af „*Flickorna Blom*", „*Din nästas hustru,*" „*Familjen Danicheff,*" „*Sodom och Gomorrha,*" „*Orfeus i underjorden*", „*Niniche*", „*Erik Fleming*", „*Fatiniza*", „*På hafvets botten* m. m."

Vid bolagsstämma 18$^{24}/_{3}$80 utsågs till direktionsmedlem efter konsul Julin, som undanbad sig återval, handlanden Ernst Dahlström och till suppleant handl. Carl Åkerman. * Under detta år anskaffades ett nytt rörligt golf till teatersalongen, sedan det gamla blifvit oanvändbart. Frivilliga brand-

---

* Sedan denna stämma hafva inga förändringar inom direktionen egt rum. Den är för närvarande sammansatt af kommerserådet Lindblom (ordförande), handl. Hoffstedt (verkställande direktör), handl. Julius Österblad, kommerserådet F. Rettig, handl. Ernst Dahlström (ledamöter) och handl. Carl Åkerman (suppleant). 5

kårens de flesta år återkommande maskerader hafva sedan dess försiggått i teatern.

I mars och april gåfvos 5 föreställningar af fru Fanny Königs barnteater från Wien. Den 11 april konserterade fröken Elise Hellberg (nu fru Liljeblad).

I april och maj besöktes Åbo af finska talscenen, som uppträdde 4 gånger, då bl. a. „*Nora*“ med fröken Ida Aalberg, (nu fru Kivekäs) tre gånger uppfördes.

Från 24 oktober till 6 mars 1881 spelade Aug. Sandberg, som gaf 57 representationer. Hans sällskap utgjordes nu af honom och hans fru, hrr Åberg, G. Larsson och Zetterholm med fruar, fröknar Björklund, Lundgren, Bastholm, Bergström (sed. fru Stjernberg), och Åkerdahl, herrar John Bergström, Nilsson, Åkerberg, C. Larsson, och A. Ohlsson. Nu gåfvos bl. a. „*Leonarda*“ af Björnson, „*Glanskis*“ och „*Halmstrån*,“ båda af Fr. Hedberg, „*Det besegrade lejonet*,“ „*Regementets dotter*,“ „*Jorden rundt på 80 dagar*,“ „*Mainaus andra hustru*,“ „*Sport*,“ af Rosen, „*Pantlånaren*“ i 7 tablåer.

Den 7 mars, eller dagen efter det Sandbergska sällskapet slutat sin sejour, uppstod på aftonen af okänd anledning eldsvåda i teatern. Stark köld (28 grader) försvårade släckningsarbetet, som fortsattes in på tredje dygnet. Elden hade svårt skadat själfva huset, af hvilket väggarne mot gården störtat, samt totalt förstört alla dekorationer, möbel,

teateratiralj samt all inredning. Vid extra bolagsstämma den 30 april beslöto aktionärerna, sedan ett förslag att bolaget skulle upplösas af flertalet blifvit förkastadt, att teaterhuset ånyo skulle uppföras och inredas med några utvidgningar och förbättringar. Direktionen bemyndigades att för ändamålet i främsta rummet använda det belopp af 156,839 mark 74 penni, till hvilket brandskadeersättningen genom kompromiss blifvit bestämdt, samt att i händelse af behof upptaga ett lån af ända till 80,000 mark. Restaureringsarbetet fortgick under 1881 och 1882 under ledning och uppsikt af arkitekt C. J. v. Heideken. Anordningarna af scenen och maskineriet öfvervakades af herr G. E. Westermark. De nya dekorationerna målades hos Carl Grabow i Stockholm, och teatern blef åter fullt iståndsatt till hösten 1882.

Då teatern brann, var ett antal amatörer sysselsatt med att inöfva några sällskapsspektakel, hvilka skulle uppföras efter Sandbergska truppens afresa Repetitionerna fortsattes i societetshuset, men afbrötos genom kejsar Alexander den andres några dagar senare inträffade död. Fru Elfforss hade förhyrt Åbo teater för tre månader under hösten 1881, men detta aftal blef naturligtvis häfdt.

I oktober spelade Conrad Landegren i societetshuset, under februari, mars och april 1882 herr Carl Pfeiffer med sällskap på samma ställe. I augusti 1882 spelade herr Alfr. Schörling, som tillhört

Pfeifferska „sällskapet,“ i Kuppis Brunssalong. Anbud att förhyra teatern från hösten 1882 hade direktionen emottagit från flere håll. Ett sällskap, ledt af C. J. Fröberg, hvilket ej förut besökt Åbo, erhöll företräde. Detta var sammansatt af herrar M. och J. Fröberg, Paulsson, Åberg och Lundgren alla med fruar, fröknar Gerda Grönberg, Alma Wikström, Boberg, (sed. fru Andersson) Westergaard, Michal, (sed. fru Frank), Bolin, Leuvenmark, Couleur, herrar Bjarne Lund, Berthman, Hallberg, Berggren, Engdahl, Frank, Andersson och Asp..

Teatern öppnades den 12 november med en prolog af Rafael Hertzberg, hvilken upplästes af herr M. Fröberg, hvarefter gafs Björnsons „*Ett handelshus.* Dagen därpå uppläste fru Paulsson en prolog af C. J. Nybom, hvarefter samma stycke uppfördes. Repertoiren omfattade för öfrigt „*Krig i fred*“ och „*Reif von Reiflingen,*“ „*Den nye bibliotekarien,*“ „*Välgörande fruar,*“ „*Våra fruar,*“ „*Fromont junior, Risler senior*“ samt operetterna „*Donna Juanita,*“ „*Boccaccio,*“ „*Lille hertigen*“ och „*Rosenkind*“ m. m. Sejouren omfattade 66 representationer och fortgick till den 14 mars 1883.

Den 23 april konserterade fröken Elise Hellberg. Den 18 juni gaf fru Skotte jämte fröknarna Wessler och Beckman samt hrr Brander, B. Ohlson och Skotte en representation. Den 27 september konserterade fru Basilier-Magelsen.

Från 5 oktober till 30 januari 1884 gaf C. O. Lindmark 58 föreställningar. Hans sujetter voro: herrar John Sjögren, Malmström, och Strandin med fruar, fruarna Dahmgren och Lindblad, mamsellerna Lindström, Eklund, Rosendorff, Strinberg och Enbom, hrr Svennberg, John Bergström, Forsslund, Engdahl, Åkerberg, Åkerblom, Lindgren och G. Sjögren. Repertoiren upptog bl. a. „*Låtom oss skiljas*,“ „*Bertha Malm*,“ „*Främlingen*“ af Dumas, „*Tartuff*“ (hr J. Sjögren) „*Öregrund-Östhammar*,“ „*Falska juveler*,“ „*Räddad*,“ „*Domaren i Zalamea*“ m. m.

I februari gaf „Vaudeville-teatersällskapet från Stockholm“ under ledning af herr Gustaf Stjernberg 3 representationer. I mars uppfördes till förmon för Brahestodsfonden 6 sällskapsspektakel. I april föranstaltade handelsgillet 3 soireer till förmon för „Handelsbiträdenas i Finland pensionsförening“. I maj gaf C. O. Lindmark 7 föreställningar, vid hvilka uppfördes bl. a. „*Sanna kvinnor*“ af fru Edgren.

Den 31 augusti gaf Fröbergska sällskapet på genomresa till Helsingfors „*Boccaccio*“ med fröken Gerda Grönberg såsom gäst samt under de första 14 dagar af september ytterligare 10 representationer. Nu uppfördes bl. a. „*Tiggarstudenten*,“ „*Bellevilles mö*“ och „*Sjökadetten*“. Sällskapet utgjordes nu af hrr M. och J. Fröberg, Paulsson, Lundgren, Åberg, Nilsson och Frank med fruar, fröknarna

Öhrström, Jonson, Sahlström, Lindgren, Bohlin, Couleur, Högberg, herrar Berthman, Rönnblad, Örnberg, Åberg, Precht, Asp, Holmberg, Ebbesen, Wesslau.

Finska teatern spelade från 16 september till 4 november 23 gånger. Fröken Aalberg uppträdde härunder såsom Schillers Maria Stuart, Julia i „Romeo och Julia", Regina v. Emmeritz, Ofelia, Jane Eyre samt Claire i „Le maitre de forges".

Från 6 till och med 25 november spelade F. Carlberg 13 gånger, hvarvid gafs bl. a. „*Herr registratorn*", „*Roderich Heller*" samt „*Lilla helgonet*" och „*Stella*". Sällskapet utgjordes af herrar Carlberg, Hellström och Julin med fruar, fru Erika Jensen, fröknar H. Appelqvist, Lund, Pettersson, Sommar, H. och M. Zintz och C. Pehrsson samt herrar Ahlborn, Berndt, Dahlberg, Jändel, Lindström, Lindeberg, Sernqvist och Wahlgren

Under 1885 stod teatern tom nästan hela året. Den 24 och 26 april konserterade fru Menter. Den 26 december inledde Fröbergska sällskapet en sejour, som utstäktes till den 16 mars och omfattade 46 representationer. Sällskapet utgjordes nu af herrar M. och J. Fröberg, Åberg, Paulsson och Nilsson med fruar, fröknarna Augusta Andersson, Öhrström, Jonson, Lindgren, Appelqvist, Sahlström, Bohlin och Couleur, herrar Gustaf Henrikson, Berens, Örnberg, Engdahl, Precht och Asp. Såsom gäst uppträdde fröken Mina Backlund (Marguerite i „En fattig ung mans äfventyr", Jane Eyre, Sidonie i „Fromont och Risler" m m.).

Repertoiren upptog bl. a. „*Sabinskornas bortröfvande*“, „*Yngste löjtnanten*“, „*Peder Rank och hans fästmö*“, „*Doktor Ståhl*“, „*Cornevilles klockor*“. „*Theblomma*“ samt Adams „*Konung för en dag*“, som gafs 9 gånger (Nemea: fröken Andersson, Zephoris: hr Henriksson).

I april 1886 gåfvos 4 sällskapsspektakel. I juni uppträdde hr Gustaf Fredriksson samt herrar och fruar Brander och Bruno samt fru Åhman och hr Dahlström två aftnar, hvarvid utom mindre stycken utfördes „*Ensam*“ af Alf. Agrell. Den 11 och 14 juni uppträdde fröken Ida Aalberg såsom Nora, Lea m. m.

I september och oktober gåfvos af Engelbrecht-tournéen 18 representationer, vid hvilka uppfördes bl. a. “*Fernande*“ af Sardou, „*På hemvägen*“ af Kielland, „*Fäktarn från Ravenna*“, „*Sällskap, där man har tråkigt*“, „*Geografi och kärlek*“, „*Faust*“ och „*Gengångare*“ (med herr Aug. Lindberg såsom Osvald). Tournéens medlemmar utgjordes af hr William Engelbrecht och hans fru, (född Hvasser), herr Hirsch med fru fru L. Boström, fröknarna M. Backlund, C. Hård, (sed. fru Selander), Alfr. Nilsson, Mia Pettersson, A. Lundeqvist (sed. fru Sandberg) och S. Key, samt herrar Otterström, C. Axelsson, Hj. Selander, R. Lindberg, Eliasson, Clementson, Andersson och G. Sjögren.

Under oktober och november 1886 gaf finska teatern 18 föreställningar.

Under december 1886 och januari 1887 gaf Sundvallska sällskapet 14 representationer. Vid trenne af denna uppträdde såsom gäst dansösen Pre-

ciosa Grigolatis. Utom operetten „*Lili*“ och folkskådespelet „*Grefven af Monte-Christo*“ erbjöd repertoiren intet nytt. Sällskapet utgjordes af herrar Carlberg, G. Larsson, Strindin, Lundgren och Åkerblom med fruar, fröknar Forsström, Lundvall, Jensen och Ohlsson, herrar Ekström, Åkerberg, C. Larsson och Baumgardt.

I februari gaf herrar Malmgren och Salzensteins elevteater 7 representationer. I april gåfvos 5 sällskapsspektakel. I april och maj uppträdde ett polskt balettsällskap 5 gånger. I juni dansade fru Littzons elever 3 kvällar. I september gåfvos två finska sällskapsspektakel.

Från den 21 september t. o. m. 30 oktober gaf herr Bjarne Lund 20 operaföreställningar, vid hvilka utfördes „*Martha*“, „*Trubaduren*“, „*Fra Diavolo*“, „*Rigoletto*“, „*Regementets dotter*“, „*La Traviata*“ och „*Faust*“, de två sistnämnda med fru Emma Engdahl såsom gäst (Violetta och Margaretha). Sällskapet utgjordes af herr och fru Lund (född Wikström), fröknar Emelie Lindström, Lindberg, Jensen och Pettersson, herrar G. Holmström, Hansen, Lundin, Stenmark, Forsslund, Malme, Lindgren samt Winsberg med fru (i Frödergska sällskapet under namn Andersson.)

Under förra delen af 1888 uppläts teatern endast för några finska sällskapsspektakel, för tre soireer af fru Emma Engdahl och herr Aug. Arppe, samt i maj för 4 föreställningar af ett ryskt operaällskpmas, gaf operosorna „*Lifvet för czaren*“ och „*Halka*“.

Från den 16 september t. o. m. 31 oktober gaf finska teatern 20 föreställningar. Fru Aalberg-Kiveläs medvärkade såsom Camille i Mussets „Man skämtar icke med kärleken“, såsom Jeanne d' Arc och såsom „Ilka“ i Mosers “Krig i fred“.

Från den 16 november t. o. m. den 21 januari 1889, då jämt femtio år förflutit, sedan Åbo teater invigts, har W. Engelbrecht med sällskap gifvit 82 representationer, vid hvilka uppförts bl. a. farsen „*Durand och Durand*,“ Sardous „*Dora*,“ „*Kärlek*“ och „*Ett besök*“ af Brandes, „*En fiffig spekulation*,“ „*Hexan*“ af Fitger Björnssons „*Maria Stuart i Skottland*,“ „*Elfvan*“ af fru Edgren. Det Engelbrechtska sällskapets medlemmar hafva utgjorts af hr och fru Engelbrecht, herr och fru Gardt, herr och fru Forsslund, fröknar E. Stier, A. Mayer, M. och A. Pettersson, A. Nilson, H. Bergström, herrar E. Zachrison, Julin, Sellström, Bruno, Holm, Ahlbom, Andersson, Walter och Gistedt.

I denna framställning, afsedd att lemna en öfverblick af Åbo teaters historia under de senaste 50 åren, hafva med några få undantag endast sådana föreställningar omnämnts, hvilka egt rum inom teaterhuset. Det torde knapt vara nödigt att påpeka, huruledes de allra flesta konserter, isynnerhet under de senare årtiondena försiggått i lyceets solennitetssal, hvarför de här meddelade notiserna ej ens när-

melsevis lemna en ledning för bedömandet af de musikaliska intressena i Åbo. I denna skildring har ej heller varit nödigt att upptaga en redogö-görelse för de mer eller mindre enskilda dramatiska föreställningar, hvilka anordnats utom teaterhuset, och hvilka i någon mon vittna om intresset hos allmänheten för teatern. Det torde dock ej vara ur vägen att här påminna därom, att sådana föreställningar föranstaltats dels af enskilda sällskapskretsar, dels t. ex. af gymnasiets ungdom, företrädesvis på 1860 talet, då „civitetens" konvent var inrymdt först i Richterska gården vid Multavieru (i öfre våningen af lilla stenhuset) och sedermera från 1865 i Covieska gården vid Stora Brahegatan (i öfre våningen af stenhuset), af „bildningscirkeln", af „handelsgillet", af frivilliga brandkåren, af nykterhetsföreningar och arbetareföreningen, af ryska soldater (i deras kasern) samt af ortens studenter, hvilka under de tvänne senaste jularne anordnat „spex".

För lättare öfversikts skull lemnas här slutligen en förteckning på alla de sällskap, hvilka uppträdt i Åbo teater.

1839, februari—maj: O. U. Torsslow,
oktober, november: C. W. Westerlund,
1840, februari—maj: } P. J. Deland,
oktober—december: }

1841, februari, mars: Ph. Hornicke,
maj: P. J. Deland,
1842, februari, mars: Joseph Reithmeyer,
november: Billing,
1843, juni: O. U. Torsslow,
juli, augusti: Edv. Stjernström,
1844, februari—maj: Fr. Deland,
november, december — Hedv. Ch. Djurström,
1845, januari, februari — Hedv. Ch. Djurström,
1846, februari—maj: Fr. Deland,
1847, april—juni: P. J. Deland,
1848, februari—maj: Fr. Deland,
november — P. J. Deland,
1849, april, maj — P. J. Deland,
november — C. G. Hessler,
1850, april—juli — C. G. Hessler,
oktober—december — Edv. Stjernström,
1851, januari, februari — Edv. Stjernström,
april, maj: P. J. Deland,
1852, mars—maj — Edv. Stjernström,
1853, maj—juli — Edv. Stjernström,
oktober, november: C. G. Hessler,
december — J. Roos.
1854, januari, mars — J. Roos.
oktober—december — C. G. Hessler,
1855, januari, februari — C. G. Hessler,
1857, april—juni — Oscar Andersson,
oktober, november — Oscar Andersson,
1858, maj, juni — Oscar Andersson,

1858, oktober—december: J. F. Johannessen,
1859, januari—april: F. F. Novander,
juni } A. Selinder,
augusti
september: F. F. Novander,
1860, oktober, november } P. J. Deland,
1861, maj, juni
1862, augusti, september: A. Selinder,
1863, juni: artister från Helsingfors teater,
1864, april, maj: J. Roos,
augusti, september: A. Selinder,
december } Schwartz & Novander,
1865, januari—april
1866, april—juni: C. O. Lindmark,
1867, juni: Åhman & Pousette,
oktober—december }
1868, januari, } C. O. Lindmark,
maj, juni }
juli: Selinder & Berndt,
1869, oktober—december } Th. Elfforss,
1870, januari, februari
maj, juni: artister från Nya teatern i Helsingfors,
oktober: A. Vestermarks elevteater,
november, december } C. O. Lindmark,
1871, januari—mars
maj } A. Vestermark,
september, oktober

1872, januari—april: C. O. Lindmark,
september—november } Knut Tivander,
1873, oktober—december }
1874, januari, februari: finska teatertruppen,
Oktober: Th. Elfforss,
november, december } finska teatertruppen,
1875, januari, februari }
mars, april: C. Landegren,
maj, juni } F. F. Novander,
augusti, september }
november: finska teatertruppen,
1876, februari—april: L. Fichtelberger,
1877, januari—april: Th. Elfforss.
oktober—december: finska operan,
1878, februari—april: finska talscenen,
september—november: Th. Elfforss,
december } finska talscenen,
1879, januari, februari }
april, maj: Helsingfors svenska teater,
oktober—december } Aug. Sandberg,
1880, januari, februari }
mars, april: Fanny Königs tyska barnteater,
april, maj: finska teatern,
oktober—december } Aug. Sandberg,
1881, januari—mars }
1882, november, december } C. J. Fröberg,
1883, januari—mars }
september—december } C. O. Lindmark,
1884, januari }

februari: „Vaudeville teatersällskapet“,
maj: C. O. Lindmark,
september: C. J. Fröberg,
september—november: finska teatern,
november: F. Carlberg,
1885, december } C. J. Fröberg,
1886, januari—mars }
september, oktober: W. Engelbrecht,
oktober, november: finska teatern,
december } Sundvallska sällskapet,
1887, januari }
februari: Malmgren & Salzensteins elevskola,
september, oktober: Bj. Lund,
1888, september, oktober: finska teatern,
november, december } W. Engelbrecht.
1889, januari }

Tillägg till sid. 11. Sedan första arket redan var trykt, har utg. af med. dr L. W. Fagerlund erhållit ett meddelande, som bekräftar hans åsigt, att äfven under frihetstiden teatraliska föreställningar i Finland måtte hafva förekommit. I Åbo hospitals räkenskaper, förvarade i svenska riksarkivet, upptagas afgifter, hvilka från spektakel i Åbo influtit till hospitalet. Enligt dr Fagerlunds anteckningar finnas sådana afgifter omnämda från 1761, 1762, 1764, 1767 och 1772, hvilka år således offentliga teaterrepresen-

tationer måste hafva gifvits i Åbo. En specificerad redovisning från 1764 är undertecknad af P. Stenborg och upplyser således, att denne kände skådespelare, hvilken på grund af en konglig resolution af den 23 maj 1758 hade rätt att uppträda i landsorten med sitt sällskap, äfven plägade besöka Åbo.